

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

P. Kurpershoek, Hoofddorp

Innerlijke bevrijding

Het was een duidelijk bezorgde koningin Beatrix, die op bevrijdingsdag tot ons, haar volk, het woord richtte. Ze sprak van de „dreiging van een maatschappij die in ontbinding raakt.” Maar ze kwam ook met een remedie: „Zoals volken zich moeten teweerstellen tegen tirannie van buitenaf, zo geldt voor ieder mens dat echte vrijheid pas mogelijk is na innerlijke bevrijding.”

Eerst een paar kanttekeningen bij wat de koningin zegt over de maatschappelijke ontwikkeling. Typerend voor de Nederlandse samenleving was het „evenwicht tussen individueel en algemeen belang, tussen de vrijheid van iedere burger een eigen weg te gaan en het besef op elkaar te zijn aangewezen”, aldus de koningin. In '40-'45 hebben we meegemaakt waar het ontbreken van dat evenwicht toe leiden kan. De vrijheid van de individuele mens werd opgeofferd aan het algemeen belang van het Derde Rijk van Hitler.

Het andere uiterste vinden we daar waar de solidariteit tussen mensen ten prooi valt aan de vrijheid van het individu. De koningin is nu terecht bezorgd dat het in ons land die kant op gaat: „Ver-eenzaming, criminaliteit en het buitensluiten van mensen zijn mede het gevolg van een gebrek aan belangstelling voor elkaar.” (...) „Er zijn tekenen, die wijzen op een reëel gevaar van langzaam afglijden naar een egocentrisch denken en handelen, dat de vrijheid van medemensen aantast. We

zien verschijnselen van onverdraagzaamheid en ontbrekend medegevoel.”

Ontbrekend medegevoel

De koningin laat het in haar bevrijdingstoespraak echter niet bij het verwoorden van haar bezorgdheid. Er moet iets gebeuren om het tij te keren. Ze roept ons op om „ons met overtuiging in te zetten voor het behoud van alles wat de mensenrechten en de werking van de democratie waar-

binnen: „Uit het hart komen boze overleggingen, moord, echtbreuk, hoererij, diefstal, leugenachtige getuigenissen, godslasteringen” (Mattheüs 15:19). Inderdaad, innerlijke bevrijding is nodig, een hart dat vrij is van de ver-slaving aan het kwaad, aan egoïsme, aan intolerantie.

Maar vervolgens werpt de koningin ons op onszelf terug. Want de kracht om tot die zo nodige innerlijke bevrijding te komen vinden we, volgens haar, in ons eigen hart.

Wij geloven echter, dat een nieuw en vrij bestaan veeleer buiten onszelf te vinden is. In het spoor en in de kracht van onze Heiland Jezus Christus. Van Gods kant is Hij ons gegeven om ons ontspoorde leven weer in goede banen te leiden. Met Hem sterven, met Hem opstaan, dat maakt een mens vrij om lief te hebben, te vergeven en te aanvaarden, om eerst het Koninkrijk Gods van vrede en recht te zoeken.

Kracht voor bevrijding

Schrijf ik dit nu om eens even kritiek op de

koningin te kunnen geven? Nee, veel-er om onszelf ervan te doordringen, dat wij in het evangelie een unieke boodschap hebben, die werkelijk remedie biedt tegen datgene waarvan we in 1945 zeiden: Dat nooit weer. Om in ons eigen persoonlijke en kerkelijke leven te laten zien dat de gezindheid van Jezus Christus onder ons leeft (Filippenzen 2:1-11). En dat er daarom geen plaats kan zijn voor een gezindheid die ruimte geeft aan haat, aan racisme en discriminatie.

Foto: NDI Jaco Klamer

borgt.” En: „Het vereist een doorbreken van onverschilligheid en het overwinnen van gevoelens van haat.” Maar waar vindt een mens de kracht om verdraagzaam te zijn en tolerant, liefhebbend in plaats van haatdragend?

De koningin: „Echte vrijheid is pas mogelijk na innerlijke bevrijding” (...) als „zijn kracht vanuit het eigen hart komt.”

Toen ik haar dat hoorde zeggen schoot me dit woord van de Here Jezus te

in dit nummer

183 H. van Winkelhoff, **De mens en de schepping (2)** 184 H. Algra, **Dit kan zo echt niet** 185 H. de Jong, **De samenleving verandert. En de kerk?** 167 G. van den Brink, **Dooptformulier** 188 M.H.T. Biewenga, **Nabetrachting op de herdenking van 50 jaar bevrijding** 190 H. Algra, **De zag of de naaimachine?** 192 C.P. Kleingeld, **Weest dan barmhartig** 194 W.G. Rietkerk, **„Het geloof in Jezus Christus moet mensen raken”** 197 H. van Winkelhoff, **Kinderen in de kerk**

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Prof. mr. dr. J.J. Oostenbrink
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

- 20 mei Voortgezette Landelijke Vergadering Apeldoorn (Vrouw in diakenambt)
- 25 mei Jeugddag NGJ te Zwolle
- 16 sept. Landelijke Vrouwencontactdag te Enschede; spreker: ds Jan Mudde
- 18 sept. Symposium 25 jaar STAGG voor predikanten te Amersfoort
- 23 sept. Voorgezette Landelijke Vergadering Apeldoorn (AKS)
- 28 okt. Centrale Diaconale Conferentie; onderwerp: Hulp aan de vreemdeling/asielzoeker
- 18 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken

Inleveren kopij

De kopij voor het eerstkomende nummer dient in verband met Hemelvaartsdag één dag eerder dan normaal bij de redactie binnen te zijn. De inleverdatum voor het nummer van 2 juni is dus maandag 22 mei!

In de eerstkomende nummers (o.a.):

H. Algra, Onderdelen niet los verkrijgbaar
R.R. Ganzevoort, Hoe houden we de kerk bij de jeugd?
J.J. Lakerveld, Hoe houden we de jeugd bij de kerk?
J.C. Plooy, Verstaat gij wat gij leest?
H.R.S. van der Veen, Het lied van de christelijke gemeente.

Bent u al lid van de Persvereniging

die Opbouw uitgeeft? De contributies van leden dragen bij aan de instandhouding van ons blad. U wordt lid als u min. f 25,- overmaakt op giro 404945 t.n.v. Opbouw, Nieuwerkerk/IJssel, met vermelding: 'Persvereniging'.

H. van Winkelhoff, Amstelveen

De mens en de schepping (2)

De zondeval

Adam en Eva. In hen herkennen we iets van onszelf en van de mensheid als geheel. God confronteert hen met een boom. Die heet de boom der kennis van goed en kwaad. Deze boom staat voor de keuze. Een mens ontkomt niet aan de keuze, want hij is immers gemaakt naar Gods beeld en gelijkenis en dat geeft hem inzicht en verantwoordelijkheid. Dat is inherent aan het mens-zijn.

Dieren rennen hun instincten en begeerten achterna en eten elkaar op en ook binnen de soort kunnen dieren wreed zijn, maar mensen zijn geroepen om anders te zijn, om maar niet als de dieren te zijn.

De boom des levens staat voor het doen van Gods wil, voor gehoor geven aan wat Hij zegt. De boom der kennis van goed en kwaad is dan het alternatief. Het is de deur naar buiten, uit het huis van de Vader. Zie de gelijkenis van de verloren zoon. Die wilde het onderhand zelf weten en volwassen zijn. Hij wilde zelf de wereld wel eens verkennen, maar kwam er achter dat die vol dorens en distelen zit.

Adam, de mens(heid), maar ook ikzelf, wil de schepping voor eigen rekening ingaan en beheersen. Alsof hij zelf God was wilde hij de schepping gaan ontwikkelen, verder en verder. Het is dan ook geen toeval dat de schepping juist in de persoon van dat meest ontwikkelde dier, de slang, hem lonkt en uitnodigt: doe het maar. De schepping vraagt er bij monde van de slang zelf om.

Adam heeft zich niet tot God gekeerd, maar van Hem afgekeerd en is verboden gebied binnengegaan. Net als een kind dat alleen de huiskamer ingaat om op ontdekking uit te gaan. Daar ligt zoveel dat a.h.w. vraagt om ontdekt en uitgeprobeerd te worden, maar er zijn gevaren. De ouders waarschuwen daar ook voor ('even wachten!'), want zo'n kind moet niet omgaan met een stopcontact of met een heet strijkijzer. Daar zitten mogelijkheden en krachten waar een kind geen weet van heeft en die zich tegen hem kunnen keren. Alleen vader en moeder kunnen met die dingen omgaan zonder ongelukken (hoewel, soms...). Dat is eigenlijk de situatie van Adam en Eva.

Er ligt daar een wereld open met veel uitdagingen en mogelijkheden. Maar de Here zegt: „Wacht nu even. Ga niet zonder Mij. Kom naar Mij toe en luister eerst even.”

Wachten.

Niet voortijdig op eigen houtje gaan exploreren. Immers ook de schepping heeft een gebruiksaanwijzing die je eerst moet lezen.

Wachten zoals de Here Jezus dat ook deed. Hij wilde niets doen zonder zijn

hemelse Vader. Had de mens nu gewacht op zijn Schepper en naar Hem geluisterd, dan had hij de schepping in mogen gaan met goddelijke zegen, met God aan zijn zijde, maar dat wilde hij niet. Hij had genoeg aan zichzelf en wilde alleen over de aarde heersen en alles daarin vermeerderen voor eigen rekening.

De Schrift waarschuwt dat je dan een goddeloze wordt met als kenmerk dat je geen rust, geen vrede kent. Altijd maar worden voortgejaagd door je drang naar meer, door je ontevredenheid (Jesaja 57:20,21). Hoe waar en hoe profetisch is de Schrift inderdaad! Immers, wij, Adam, hebben inderdaad kennis vermenigvuldigd, we hebben onze heerschappij over vele dingen weten te vestigen en we zijn op jacht naar nog meer en meer: meer winst, meer oplagen, meer produktiviteit, meer bekendheid.

Maar is de wereld daar nu werkelijk beter van geworden? Nee, want 'meer' gaat altijd ten koste van iets of iemand anders. Wat voor de ene winst is, wordt bij een ander als verlies afgeschreven. Denk aan de situatie rijke en arme landen. Veel weten, veel vooruitgang en ontwikkeling. We kunnen het eigenlijk niet aan en we roepen soms krachten op die we zelf niet in de hand hebben. We denken licht te brengen met onze kennis en vooruitgang, maar er komt net zoveel duisternis bij.

Hier steekt onze onmacht af bij Gods macht, want Hij kan licht en duisternis wel uit elkaar houden en Hij weet water en land doeltreffend te scheiden wat ons ook niet altijd lukt. God de Schepper kan de geweldige krachten in de schepping aan. Adam en Eva niet. Wat Hij in de hand houdt, loopt ons uit de hand. Daarom die waarschuwing dat als ze van de boom zouden eten, zouden sterven.

Nobel had het dynamiet ontwikkeld met de bedoeling dat het voor goede doeleinden zou worden gebruikt: tunnelbouw door de bergen bijv. Evenzo Oppenheimer. Men ging zijn werk gebruiken voor oorlogsdoeleinden met als resultaat de atoombom. Ook een kerncentrale zoals in Tsjernobyl was gebouwd ten nutte voor de mensen, maar het keerde zich tegen hen.

Wij doen in onze eeuw diezelfde ontdekking die alle culturen en oude volkeren voor ons al hebben gedaan: het loopt ons uit de hand. De dood komt mee. En deze aloude wijsheid die vinden we al in de Heilige Schrift, het woord van de eeuwige God. Maar we vinden daarin ook het getuigenis van een heel ander mens, een andere, nieuwe Adam. Dat is Jezus van Nazareth. Hij loopt op het stormachtige meer en zelfs de storm gehoorzaamt Hem. Hij is blijkbaar de Heer van licht

en ook duisternis en zijn troon staat boven de watervloed. Immers, God was met Hem! Christus kan alle machten aan de lijn houden en dan doen ze geen kwaad. Hij alleen kan de hoogspanning in de schepping de baas. Ja, God was met Hem, zelfs tot in de dood en die kon Hem dan ook niet vasthouden. Maar Job kan de Levitaan en de Behemoth echt niet temmen. Probeer het maar niet!

„Het was zeer goed”

En toch is de schepping door God goed gemaakt (Genesis 1:31). Dat er de klad in is gekomen ligt niet aan Hem, maar aan eigenwijze mensen die het beter meenden te weten dan de Schepper Zelf.

Zo zien we dat na de zondeval de harmonie wordt verstoord allereerst tussen God en de mens. Dat is zonde. De man geeft God de schuld dat Hij de vrouw heeft gegeven (Gen. 3:12). Een onlogische opmerking die me doet denken aan het volgende voorbeeld dat ik niet van mijzelf heb, maar dat ik eens in een boekje (ik weet niet meer van wie) heb gelezen. Een man geeft een gebroken spiegel terug met het excuus: „Ten eerste heb ik nooit een spiegel van u geleend; ten tweede was-ie al kapot toen ik 'm kreeg; ten derde heb ik 'm heel teruggegeven.”

Veel mensen zeggen tegen God: „Ten eerste heb ik niets met U te maken. Ten tweede hebt U mij zo geschapen, dus wat kan ik er aan doen? Ten derde heb ik helemaal geen zonde gedaan.” Vervolgens wordt de vrede tussen man en vrouw verstoord: de man zal over haar heersen. Helaas, het recht van de sterkste dat in de dierenwereld heerst, gaat nu ook heersen tussen mensen, te beginnen bij man en vrouw. Daar blijft het niet bij, want later zal Lamech iedereen die hem te na komt, doodslaan (Genesis 4:23,24). Nu worden de mensen toch bijna als de dieren: ze gaan ook hun drijven en begeerten gehoorzamen terwijl ze daar over zouden moeten heersen. Ook de aardbodem waarop we leven, zal naast zegen ook vloek voortbrengen. Van het land Kanaän wordt heel beeldend gezegd: „Het land toch werd verontreinigd en ik vergold daarna zijn ongerechtigheid, zodat het land zijn inwoners uitspuwde” (Leviticus 18:25). Onze zonden zijn voor de aarde letterlijk onverteerbaar. Na de zondeval lopen goed en kwaad door elkaar, tarwe en onkruid groeien samen op en we leven in de duisternis. Zo hebben we goed en kwaad leren kennen, maar niet op een fijne manier. Dat is nou zonde. Dat wat Paulus verzucht, dat het goede in hem altijd gepaard gaat met evenveel kwaad. Hij kan dat niet uit elkaar krijgen. En het uiteindelijk resultaat van alles bij elkaar opgeteld

is de dood. Dat is dat we zelf ook instorten, net als de schepping.

Alles wordt nieuw

Toch is er redding, want Jezus is de enige mens die die verboden deur wel dicht heeft gelaten en juist daarom mag Hij de schepping ingaan en in bezit nemen (Psalm 24). Hij heeft vrede gemaakt tussen God en Adam. In Hem komen al die lijnen die kriskras door elkaar lopen weer bij elkaar. Dat doet Hij door zijn liefde die zoekt en vindt. Colossenzen 1:19,20: „Want het heeft de ganse volheid behaagd in Hem woning te maken, en door Hem, vrede gemaakt hebbende door het bloed zijns kruizes, alle dingen weder met Zich te verzoenen, door Hem, hetzij wat op de aarde, hetzij wat in de hemelen is.”

Het kwade verstoort niet meer het goede en het licht wordt niet gehinderd door de duisternis en de zee kent zijn plaats en strijdt niet langer tegen het land. Hemel en aarde zelf, die als eerste worden genoemd in Genesis 1, worden ook met elkaar verzoend als bruidegom en bruid. Dat is: Christus ontmoet zijn bruid.

Om het dichterbij te brengen: Dit nieuwe werkt nu ook al onder ons en in ons. Door Christus leren we onze krachten niet meer tegen elkaar, maar met elkaar te gebruiken en dan komt er een kracht vrij die helend en genezend werkt. De Heilige Geest deelt Christus gaven en schatten uit tot opbouw van de gemeente.

Onze krachten en mogelijkheden wenden we niet slechts voor onszelf, maar voor elkaar aan en dan ontstaat er iets nieuws: een gemeente, een lichaam. Het geheel wordt meer dan de delen. Zo zien we al iets gebeuren van Genesis 1:26-28 en van het algeheel model van dat eerste hoofdstuk van Genesis. Maar meer nog, vooruit blikkend zien we in het laatste bijbelboek een nieuw en nog schitterender beeld oplichten. Jezus komt en Hij maakt alle dingen nieuw op een vernieuwde aarde. Hij heeft de roeping waargemaakt om te heersen en alles aan Zich te onderwerpen en uiteindelijk zal ook Hij Zich onderwerpen aan God de Schepper van hemel en aarde (1 Corinte 15:23-28).

H. Algra, Den Helder

Dit kan zo echt niet

Broeder Veenstra ging recht op zijn doel af. Dat doel was dominee De Vries. Hij zou de dominee eens even van zijn klacht op de hoogte stellen. Met een stevige pas liep hij op de predikant af. „Dominee, zo vervreemdt u van de gemeente!”

„Hoe bedoelt U?” vroeg de dominee. „Precies zoals ik het zeg, als u zo doorgaat, gaat het helemaal mis, dan vervreemdt u van de gemeente!” „Ik begrijp toch niet wat u bedoelt”, zei dominee De Vries, „vertelt u eens verder.”

Broeder Veenstra was ervan overtuigd dat de dominee wel begreep waar hij het over had. Zou hij hem nu uit zijn tent willen lokken? Was dit een valkuil? Je wist het immers maar nooit met die jonge predikanten. Hij wist zich niet helemaal een houding te geven. Zou de dominee het werkelijk niet begrijpen? Maar het was toch zo duidelijk als wat dat dit zo niet kon?

De dominee was moe na een intensieve zondag, maar hij bleef rustig en vriendelijk. Hij vatte zijn vraag nog eens op een andere manier samen. „U bent het niet met mij eens, maar ik weet niet waar u boos over bent. Kunt u me dat toch nog even uitleggen?” Broeder Veenstra twijfelde nog even over zijn reactie. Hij was immers niet boos, hij vond alleen dat het zo niet kon. Toen zei hij: „Dat u zomaar in de kerk zo'n toneelstuk opvoert.”

„Ik begrijp het”, zei de dominee, „u bent het er niet mee eens dat ik een stukje van mijn preek op een andere manier heb uitgelegd.”

„Ja,” zei broeder De Vries, „want zo raakt u vervreemd van de gemeente. Hebt u daar nog nooit last mee gehad in uw eigen gemeente?”

„Nee”, zei de dominee, „in mijn eigen gemeente heeft tenminste nog nooit iemand er iets van gezegd dat ik af en toe op deze manier een voorbeeld geef”.

„Vreemd”, reageerde broeder Veenstra, en zijn gezicht verraadde enig ongeloof, „het kan toch niet anders dan dat anderen u er ook hebben gewezen dat dit zo niet kan.”

„Nee, ik heb het echt nog niet van iemand anders in mijn gemeente gehoord. Jammer dat u er moeite mee hebt.”

Dat antwoord was toch niet helemaal de bedoeling van broeder Veenstra. Hoe kwam de dominee er nu bij dat *hij* er moeite mee had? Nu kreeg hij ook nog de schuld, alsof het aan hem lag. De dominee had toch een toneelstuk opgevoerd en hij toch niet?

„Het gaat niet om mij”, verweerde broeder Veenstra zich, „er zijn heel veel mensen die er moeite mee hebben, ik hoor dat overal. Dit kan zo echt niet.”

„Broeder, ik zal proberen om er reke-

ning mee te houden dat er mensen zijn die er moeite mee hebben. Maar ik had het echt nog niet eerder van iemand gehoord.”

Het leek een aardig antwoord van de dominee; hij zou immers rekening proberen te houden met deze verontruste broeder. Maar broeder De Vries bleef veronturust. Nu dacht de dominee weer dat het aan hem lag. Alsof hij er moeite mee had. Maar zo zou de dominee overal ruzie krijgen. En dat had hij hem nu verteld, hij had hem gewaarschuwd voor de gevolgen.

Waarom zei de dominee dan dat hij er moeite mee had?

„Dominee, ik kom nogal eens ergens, en ik hoor ook wel het een en ander. En dit kan zo echt niet, dat moet u toch weten. Verder hoeft ik u niets uit te leggen.”

Met grote passen beende broeder Veenstra weg in het donker. Hij had het tenminste gezegd. Aan hem lag het niet....

H. de Jong, Zeist

De samenleving verandert. En de kerk? (2)

Het lakonieke

Niet alles is negatief. Ik bedoel hiermee niet te zeggen: De wereld valt mee, maar: God zorgt. We zullen een alertheid moeten gaan ontwikkelen om kansen die vrijkomen op te merken en strategieën moeten gaan uitdenken om die kansen te benutten. Ik denk dat we dan tot de ontdekking komen dat we in een ontzettend boeiende tijd leven. Wat ik mis in de doorsnee maatschappij-analyses van vandaag, die van christelijke zijde worden gemaakt, dat is het lakonieke. Daaronder versta ik een blijmoedige nuchterheid die uitgaat van het besef dat ook deze schrale tijd Gods tijd is en ook dit jaar een jaar onzes Heren. De geseekulariseerdheid van de samenleving is een feit en de tijd lijkt voorbij dat we daar als christenen verandering in aan kunnen brengen. We moeten dat nuchter vaststellen, zonder de hoop te verliezen. De sekularisatie een feit – dat betekent dat we veel zijn kwijtgeraakt en nog meer zullen kwijtraken. Maar ik vind de gedachte onaantvaardbaar dat we daar niets voor terug zouden krijgen. Zou er bijvoorbeeld niet dit tegenover kunnen staan dat wij, nu wij de *armslag* en de *handvaardigheid* van voorheen goeddeels hebben verloren, daarvoor in de plaats meer *vingervlugheid* zullen krijgen? Een toegenomen vermogen om de smalle marges die ons gelaten worden, effectief te benutten? En om er ook nog wat lakoniëks en nuchters tegenover te stellen: Wat ons ook aan mogelijkheden ontnomen wordt – nooit zal het ons onmogelijk worden om Gods geboden te gehoorzamen. Al zou dat lijden met zich meebrengen, echt onmogelijk zal het nooit worden. Ik vind dat lakonieke heel sterk aanwezig bij de Here Jezus zelf, die net als wij in een eindtijd leefde. In een tijd dus, tegen de ondergang van het Joodse bestel aan, dat de ordeningen van die samenleving het begonnen te begeven, de veiligheid van de mensen niet langer gegarandeerd kon worden (denk aan de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan!), de polarisatie tussen rijk en arm schrijnende vormen had aangenomen (denk aan de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus!) en het gemenebest barstte van onrechtvaardigheid (denk aan de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter!). Om daar nog iets van te noemen. Rijke grootgrondbezitters reisden in Jezus' dagen buitenslands om daar een lekker leven te leiden, ergens aan de stranden van Zuid-Franse Riviëra, en lieten hun bezit beheren door een rentmeester of ze verdeelden het over hun sla-

ven dat die er handel mee zouden drijven en er winst mee zouden maken. Van tijd tot tijd kwamen dan zulke van geld bulkende effendis hun levenslange vakantie onderbreken om te kijken wat de stumperds thuis ervan gebakken hadden. Afrekening houden met zijn slaven, heette dat. Een verschrikkelijk beeld rijst daarin voor ons op van maatschappelijke wantoestanden. Maar Christus gebruikt dat als beeld van zijn hemelse Vader die ons de schepping en zijn koninkrijk ten gebruike heeft gesteld om te zien wat wij ermee doen zouden. Hoe kan Hij! In plaats van de beuk van zijn kritiek in die korrupte toestanden te zetten gaat Hij er voetstoots vanuit! Zelfs gebruikt Hij ergens het beeld van de schavuit Archelaüs, één van de zoons van Herodes de Grote, die zijn vader in Judea zou opvolgen en daarvoor naar Rome ging om de koninklijke waardigheid voor zich in ontvangst te nemen. Maar de Joden zonden hem een gezantschap achterna met de boodschap: Wij willen niet dat deze koning over ons wordt. Je herkent hier de woorden van het evangelie (Lukas 19:11-27). Jezus gebruikt deze voor de Joden zo pijnlijke historische toedracht als voorbeeld bij zijn onderwijs. Hij vergelijkt zichzelf met deze totaal verwerpelijke figuur en zijn hemelse Vader met de keizer van Rome. Zijn hemelvaart is zijn reis naar de Heer der wereld om voor zich de koninklijke waardigheid in ontvangst te nemen. Nog eens, hoe kan Hij? Hoe kan Jezus zich van zulk stuitend beeldmateriaal bedienen! Je kunt daar vrij de konklusie uit trekken dat de Heiland alle fiducia in de samenleving van zijn dagen had opgegeven en elke illusie om haar te verbeteren had laten varen. De samenleving was voor Hem niet langer een gemenebest, een te verdedigen goed. Ze leverde alleen nog het materiaal waarmee voor een ander doel gewerkt kon worden. Het bestaande bestel was voor Hem *in zichzelf* onrechtvaardig geworden, beheerst als het werd door de onrechtvaardige mammon. Vreemd, Jezus heeft zijn discipelen nergens opgeroepen daarin verandering te brengen. Hij heeft wel gezegd: Maakt u vrienden uit de onrechtvaardige mammon, dat wil zeggen: Gebruik het slechte systeem voor goede zaken. Overwin dat kwade door zelf het goede te doen. De samenleving krijgt van Hem het predikaat 'onrechtvaardig' opgedrukt, maar Hij vindt haar niettemin een geschikt instrument tot het doen van het goede. Die samenleving wordt bij Hem van

doel tot middel voor een ander doel. Dat wil toch zeggen dat persoonlijke ethiek het enige is dat overblijft? Van 'architektonische kritiek' (Abraham Kuiper) op de samenleving is bij Jezus geen sprake meer. Het gemenebest heeft schipbreuk geleden en ieder moet nu maar een balk uit het drijfhout pakken om daarmee de veilige oever te bereiken. En toch doet dat niets af van wat ik eerder stelde dat God ook in een tijd van neergang en afbraak voor prachtige mogelijkheden zorgt. Daarvoor opent Jezus ons de ogen als Hij ons lakoniek aanspoort vrienden te maken uit die onrechtvaardige mammon (Luk. 16:9).

De bergrede

Vanuit deze kijk van de Heiland op de samenleving kunnen we zijn Bergrede ook beter begrijpen. Laten we eens een bekend woord daaruit bij de kop nemen. „Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Oog om oog en tand om tand” (Matt. 5:38). Er is van deze regel veel kwaad gesproken. Wreed en wraakzuchtig, dat vond men ervan. Ten onrechte. Elke samenleving die zichzelf serieus neemt, gaat op de een of andere manier volgens die regel te werk. De bekende zin komt bij Mozes vandaan (Ex. 21:24; Lev. 24:20; Deut. 19:21) en die was de bouw van een welgestructureerde samenleving. Maar Jezus staat bij de puinhopen daarvan en Hij ziet in dat deze regel niet langer werkt. En zo geeft Hij de raad: „Maar Ik zeg u, de boze niet te weerstaan, doch wie u een slag geeft op de linkerwang, keer hem ook de andere toe; en wil iemand met u rechten en uw hemd nemen, laat hem ook uw mantel; en zal iemand u voor één mijl pressen, ga er twee met hem. Geef hem die van u vraagt en wijs hem niet af die van u lenen wil” (Matt. 5:38-42). Onmogelijke woorden die de doods-klok luiden over elk geordend bestel. 'Geef hem die van u vraagt', daar verzet toch elk greintje rechtvaardigheidsgevoel zich tegen? Moeten de dwingelanden niet gestopt worden in plaats van dat ze hun zin krijgen? Onder normale omstandigheden, zeker! Maar als het bestel niet langer geordend is en de omstandigheden niet langer normaal, en de samenleving aan scherven ligt, dan ga je met nieuwe oren naar zulke woorden luisteren: Wat zei de Meester ook al weer? En is het niet al lang zo dat mensen, bijvoorbeeld bij een gewapende inbraak, in plaats van hun hoop te bouwen op de politie, zich naar deze adviezen van Jezus gedragen? 'Beter

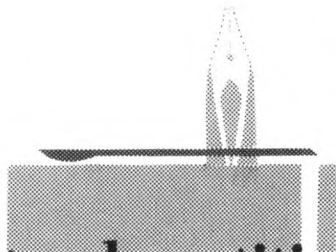
bloô Jan dan doô Jan', – want dat staat hier eigenlijk. Jezus voorziet een tijd dat de persoonlijke ethiek niet langer gescremd zal zijn door de publieke rechtsbediening en dat het openbare rechtsbestel faalt. Maar, zegt Hij, al kun je je recht niet meer krijgen, dat is nog geen reden om die persoonlijke ethiek te vergeten. Want als we geen toezienende overheid meer hebben, – de hemelse Vader blijft ons in het verborgene zien, om het met een kenmerkende zinsnede uit de Bergrede te zeggen.

Daniël in Babel

Misschien loop ik wat vóór, met deze houding van Jezus als voorbeeld voor onze tijd te gebruiken, maar toch zie ik een tijdgewricht aan-breken waarin wij deze opstelling nodig zullen hebben. Soms denk ik: Is Jezus vandaag misschien bezig ook in die zin terug te komen? Dat wil dan in dit verband zeggen: Nog weer opnieuw brandend aktueel te worden met zijn onderwijs? In ieder geval denk ik dat de vóór ons liggende tijd ons zal kunnen helpen verschillende van zijn uitspraken en gedragingen die in de achter ons liggende eeuwen wat onbegrepen bleven, beter te verstaan. Die naaste toekomst, zal dat een tijd zijn waarin we ons als christenen uit de samenleving zullen moeten terug-trekken, zoals wel eens gevreesd wordt? Ik geloof dat niet. De wereld zal jullie haten, maar de wereld zal jullie ook nodig hebben. Nodig hebben, niet

maar omdat jullie hoog *opgeleid* zult zijn maar vooral omdat jullie goed *opgevoed* zijn. Steeds meer namelijk krijgen we vandaag met hoog opgeleide mensen te maken die niet langer goed opgevoed zijn. Die weinig plichtsbeseft hebben, weinig bekommernis om anderen vertonen, weinig om eerlijkheid en betrouwbaarheid geven en weinig bereidheid bezitten om grote verantwoordelijkheden te dragen, precies die dingen die jullie in je opvoeding hebben meegekregen. Daarom zeg ik: *Opvoeding* is nog altijd belangrijker dan *opleiding*. Waarom? Omdat voor onze vorming de opvoeding er veel eerder bij is dan de opleiding. Het zal nu vanwege de combinatie van goede opvoeding en goede opleiding zijn dat de wereld van morgen jullie nodig zal hebben. Zoals de wereld van Babel Daniël en zijn vrienden nodig had om gesmeerd te draaien. Het voorbeeld waar ik nu mee kom is zeer leerzaam. Je ziet namelijk dat Daniël en zijn vrienden met zowel de haat van de Babelse samenleving te maken kregen als met dat nodig hebben. Ze klimmen, deze jonge mensen die in Israël opgevoed en in Babel opgeleid zijn, tot zeer hoge posten op. Daniël wordt zelfs de derde in het rijk genoemd (Dan. 5:29). Tegelijk merk je dat men op hun uitschakeling en zelfs ondergang bedacht is. De door fanatieke domheid gedreven Babelse samenleving ziet er blijkbaar niet tegenop de kippen die gouden eieren leggen te slachten.

Gouden eieren, want inderdaad, de wereldlijke maatschappij had grote baat bij hun inzet. Waaruit bestond die dan? Waren zij uit op maatschappijverbetering? Hadden zij een 'christelijk' (avant la lettre) politiek program bij de hand waarlangs zij te werk gingen? We merken daar niets van. Integendeel, zij spanden zich in voor die heidense samenleving om die zo goed mogelijk te laten draaien. Jeremia had destijds al aan de ballingen van Babel geschreven: „Zoekt de vrede voor de stad waarheen Ik u in ballingschap heb doen wegvoeren, en bidt voor haar tot de HERE, want in haar vrede zal voor u vrede gelegen zijn” (Jer. 29:7). Naar dat advies handelden zij. Zij zochten voor Babel het goede. Bedoeld advies van de profeet is destijds door Karl Barth uit de kast gehaald in zijn brief aan een Oostduitse Pfarrer die vroeg hoe nu toch de houding van de christenen moest zijn onder het kommunistische regiem (De brief is ooit door Dr J.J. Buskes vertaald: Brief aan een dominee in de Duitse Democratische Republiek, Calenbach 1959). Een prachtige greep! Maar het zou kunnen zijn dat wij dat profetische schrijven van Jeremia nu voor onze eigen situatie nodig gaan krijgen. 'Zoekt de vrede voor Babel' – Willem Barnard maakte er een prachtig en ontroerend gezang op, waarin hij op de toekomstige tijd die ik nu bedoel, lijkt vooruit te grijpen (Liedboek voor de kerken, gezang 37).

Pastorale notitie

W.J. van der Linde, Ede

Szôlt – 1 –

't Was zo'n aardige Hongaarse jongen.
Negentien jaar oud.
Vriend van onze jeugdgroep.
Beste vriend van onze zoon.

Wat kon hij jaloers zijn op de hechte familieband, die hij in Nederland aantrof.

„Heerlijk, om zo samen te leven. Samen de maaltijd te gebruiken. Samen te praten.”

Misschien idealiseerde hij het allemaal wel.
Maar dat ideaal koesterde hij.
Want dat kende hij niet.

Hij haatte de drankzucht van zijn vader.
Die maakte meer kapot dan hem lief was.
Het gezin ging naar de knoppen.
Een broer raakte verslaafd aan het gokken.
Een zusje van dertien werd overspannen.
En de moeder maar werken en huilen.

En hij?
Ging studeren in de vroegere DDR.
De enige manier om het land – en het gezin – te ontvluchten.
Hij haalde z'n hart op aan de contacten met Nederland.
De Ichthusgroep van Zwolle.
De jeugdgroep van Ede.
Met de laatste ging hij mee naar Roemenië. Genoot van de vriendschappen.
Beleefde de gemeenschap.
Dit was net wat z'n hart verlangde.
Hij had dorst naar het levende water van het Woord.

Ging daar helemaal in op.
Z'n zachte, omfloerste stem voegde zich bij de andere, onder begeleiding van de gitaren.
Z'n lach klaterde omhoog bij het kampvuur aan het Balatonmeer.
Z'n blijdschap groeide.
Een hartelijk gelovende jongen.

Dan is het vijf jaar later.
Szôlt kan z'n weg niet vinden.
Bij Philips deugt de sfeer niet.
En bij Ford is z'n baan te laag, gezien zijn opleiding.

Hij hangt geregeld aan de telefoon.
Er klinkt onzekerheid in z'n stem.
Wat is z'n toekomst? De sociale kant op misschien?
En wat moet hij aan met de rotsituatie thuis?
Hen laten gaar koken in hun eigen sop?
„O God, wat moet ik doen...”

Zijn vrienden zijn zo ver weg.
Had hij maar een meisje dat z'n leven met hem wilde delen. Maar wie wil een jongen uit zo'n nest...

„Hoor Heere, hoe ik roep!”

Dooformulier

(herziene versie) van ds. G. van den Brink

Gemeente van onze Here Jezus Christus, Het bevel om te dopen heeft de Here Jezus gegeven toen Hij sprak: *Gaat dan heen, maakt alle volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. Het water van de doop duidt op afwassing. De Here wast alles wat boos is van ons af. Dat is een belofte. Hij zegt: zoals Ik je van buiten was, zo was Ik je van binnen. Zo zeker als Ik je van buiten was, zo zeker was Ik je van binnen. Geloof je dat?*

Omdat wij in de Naam van de Drieëenige God gedoopt worden krijgt deze belofte een drievoudige inhoud.

Als God de Vader ons wast, belooft Hij: Ik zal je Vader zijn en Ik zal voor je zorgen. Geloof je dat?

Als God de Zoon ons wast, belooft Hij: Ik maak je één met mezelf, zodat mijn leven jouw leven, mijn dood jouw dood, mijn offer jouw offer, mijn opstanding jouw opstanding en mijn hemelvaart jouw hemelvaart wordt. Geloof je dat? En als de Heilige Geest ons wast, zegt Hij: Ik beloof dat Ik in je wonen zal en dat Ik de gemeenschap verzorgen zal tussen jou en de Vader en de Zoon. Geloof je dat?

Nu weten we allen dat bij een verbond twee partijen betrokken zijn. God is de Belovende en de Gevende. Hij verwacht van ons, dat wij de ontvangende en gelovende partij zijn. Geloven is: Hem laten zijn, die Hij voor ons zijn wil; zodat we Hem liefhebben met heel onze ziel, heel ons verstand en met alle kracht. Wat onze kleine kinderen betreft: de doop maakt duidelijk, dat zij wedergeboorte nodig hebben. Maar de Here hoeft niet te wachten met Zijn verbond tot zij alles kunnen begrijpen en aanvaarden. Zonder het te weten hebben ze deel aan de menselijke schuld en vloek en zonder dat ze het weten neemt de Here hen met hun ouders op in Zijn gemeente. Precies zoals Hij de kleine kinderen van de Israëlieten met hun ouders meenam door de Rode Zee, zonder dat die kleintjes het zich bewust waren. Dat zegt de Schrift bijvoorbeeld als de Here tot Abraham zegt: *Ik ben uw God en de God van uw nageslacht*. En de apostel Petrus zegt op de Pinksterdag: *voor u is de belofte en voor uw kinderen*. De Here Jezus heeft dat tot uitdrukking gebracht toen Hij zei: *laat de kinderen tot mij komen en verhindert ze niet, want voor zulken is het koninkrijk der hemelen*. Daarna sloot Hij ze in zijn armen en zegende hen.

We moeten er ook op letten dat het Oude Testament en het Nieuwe op gelijke wijze spreken over zegeningen, geschonken in gezinsverband. Zo ging Noach in de ark met zijn huis (= gezin). Abraham mocht en moest allen besnijden, die in zijn huis waren. En voortaan alle jongetjes wanneer ze nog maar

acht dagen oud waren! Saul werd uitverkoren met zijn huis. David werd gekozen en de zegen kwam over zijn huis. Obed-Edom werd gezegend met zijn huis. Precies zo spreekt het Nieuwe Testament over de doop. Lydia, de verfverkoopster, werd gedoopt met haar huis. De gevangenvaarder van Filippi werd gedoopt met zijn huis. Ook werd nog een zekere Stefanus, van wie we verder niets weten, gedoopt met zijn huis.

Wie dus schriftuurlijk wil spreken over de doop moet het niet meer hebben over *kinderdoop* of *volwassendoop*; de Bijbel zegt nadrukkelijk dat er maar één Here, één geloof en één doop is. De doop wordt bediend in het gezinsverband. Dat onze kinderen in de gemeenschap van ons gezin worden gedoopt betekent, dat wij als ouders hen later met grote ernst moeten plaatsen voor de vraag: Geloof je dat? En: laat je de Here nu voor je zijn, die Hij zijn wil?

Er ligt een grote verantwoordelijkheid bij de ouders, die voor hun kinderen moeten bidden, die hen moeten onderwijzen uit de Heilige Schrift en op liefdevolle en gelovige manier hen moeten dringen tot het aannemen van die Here, die hen aangenomen heeft. Zoals de Israëlieten die hun kleine kinderen meegenomen hadden door de Rode Zee hen later moesten bewegen tot de dankbare keus voor de weg, waarop de Here hen had geleid. Want alleen als Gods liefde door ons wordt beantwoord, is er gemeenschap met de Vader en de Zoon en wordt onze blijdschap volkomen. Amen.

Laat ons bidden.

Barmhartige Vader, Lang geleden hebt U ons in de zondvloed en in de doortocht door de Rode Zee voorbeelden gegeven van de Heilige Doop: uw vijanden deed U in het water ondergaan, maar uw volk hebt U door het water heen gewassen en gered. Wij bidden U: wilt U zo ook dit kind door Jezus Christus heen wassen en redden. Wil dit kind inlijven in Jezus Christus onze Heiland. Zijn bloed en zijn Geest zijn immers onze zondvloed en onze Rode Zee. Geef dat dit kind met Christus begraven mag worden in Zijn dood en met Hem mag opstaan in een nieuw leven. Schenk het een waar geloof, zodat het samen met de gemeente van alle tijden U mag loven en danken voor uw onuitsprekelijke goedheid, alle dagen van zijn leven. Om daarna eeuwig met U te zijn. Amen.

Geliefden in de Here Christus, U hebt gehoord, dat de doop door God is ingesteld om aan ons en onze kinderen zijn verbond te verzegelen. Daarom moeten wij dit sacrament met dat doel en niet uit gewoonte of bijgeloof gebruiken. Om nu duidelijk te laten blijken dat u zó de doop begeert, behoort u op de volgende vragen oprecht te antwoorden:

Ten eerste: Belijdt u dat onze kinderen, hoewel zij in zonde ontvangen en geboren zijn en daarom aan allerlei ellende, ja zelfs aan het eeuwige oordeel onderworpen, toch in Christus geheiligd zijn en daarom behoren gedoopt te zijn?

Ten tweede: Belijdt u dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk geleerd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is?

Ten derde: Beloof u dat u dit kind, waarvan u de vader en de moeder bent, bij het opgroeien in deze leer naar vermogen zult onderwijzen en laten onderwijzen?

Wat is hierop uw antwoord?

(antwoord:) Ja.

Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

(Dankgebed)

Barmhartige Vader,

Wij danken U en prijzen Uw naam nu U ons en onze kinderen door het bloed van Christus onze zonden vergeven hebt en ons door uw Geest in Christus hebt geadopteerd tot uw kinderen. We danken U ervoor dat U ons dit met de heilige doop bezegelt en bekrachtigt. Wij bidden U door uw lieve Zoon of U dit kind door uw Heilige Geest wilt leiden en regeren. Geef de ouders wijsheid, geloof en liefde om hun kind godvrezend op te voeden. Geef dat het in de Here Jezus mag groeien en tot de volle rijpheid komen. Geef dat het uw goedheid, o Vader, mag leren kennen en aannemen en belijden, zodat het de gerechtigheid van het koninkrijk der hemelen zoekt voor al het andere, onder hem, onze enige Leraar, Koning en Hogepriester zelf. En dat het door zijn kracht tegen de zonde, de duivel en zijn rijk mag strijden en overwinnen, om U hemelse Vader en de Here Jezus Christus en de Heilige Geest eeuwig te loven en te prijzen. Amen.

Naschrift

Het hierboven geplaatste dooformulier is van de hand van ds. G. van den Brink, em.-predikant van NGK Rotterdam. Het oude formulier werd na overleg met Ds. Van den Brink op enkele onderdelen aangepast. De tekst van het oude 'formulier' was enige tijd geleden, mede op verzoek van gemeenteleden die bekend waren met het bestaan daarvan, in Opbouw geplaatst.

Voor de goede orde wordt nog vermeld dat de herziene versie van dit dooformulier door de Kerkeraad Algemene Zaken NGK Rotterdam is vastgesteld en wordt gehanteerd bij het bedienen van het sacrament van de H. Doop in beide wijkgemeenten. De (gedrukte) herziene versie kan desgewenst ook worden aangevraagd bij: NGK Rotterdam, postbus 84215, 3009 CE Rotterdam.

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

Nabetracting op de herdenking van 50 jaar bevrijding

„Er is één volk, dat verstrooid en afgezonderd leeft onder de volken in al de gewesten van uw koninkrijk, en zijn wetten verschillen van die van alle volken, maar de wetten van de koning volbrengt het niet, zodat het de koning niet betaamt het met rust te laten.” (Ester 3:8)

Natuurlijk: herdenken moet; en het is goed dat we in de afgelopen tijd veel stil hebben gestaan bij de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog, waaraan 50 jaar geleden een eind kwam. Maar wil herdenken werkelijk zin hebben, dan zal het op zo'n manier moeten gebeuren dat het niet alleen iets van het verleden blijft, maar dat vanuit dat verleden lijnen worden getrokken naar het heden, meer nog: dat het gedrag van mensen in dat heden beïnvloed wordt door het terugkijken naar datgene wat in het verleden is gebeurd. Waar die beïnvloeding ontbreekt, heeft het herdenken maar beperkte zin; dan is het niet meer dan de steen in de vijver: die éven z'n kringen slaat in het water, maar waarvan het effect maar kortstondig is. Herdenken: ja – maar dan ook het leven hier en nu bijstellen aan de hand van de lessen van het verleden. In een poging daartoe wil ik in het hierna volgende aan u voorleggen (en dat is in grote lijnen niet anders dan de preek die ik op 7 mei in Emmeloord heb gehouden, over Ester 3).

Haman

Ester 3 is een ontdekkend hoofdstuk. Zeker als je het leest in een andere vertaling dan de ons bekende. Als u de Startbijbel in huis hebt, moet u het daar bijvoorbeeld eens in nalezen. Wat is dan dat ontdekkende in dit hoofdstuk? Dat is de enorme herkenning die er is over meer dan 20 eeuwen heen; het is die gruwelijke overeenkomst tussen toen en nu; tussen de strijd van Haman tegen de Joden, en de strijd van Hitler tegen diezelfde Joden. Nee, het antisemitisme is niet pas iets van onze tijd; Hitler had heel wat voorgangers. Haman: wat pakt hij het slim aan. 't Gaat hem eigenlijk alleen om die ene man, Mordechai, die weigert zijn knieën voor hem te buigen, omdat hij alleen voor God mag knielen. Maar dan gaat Haman naar de koning, en dan heeft hij het met geen woord meer over dat ene mannetje Mordechai dat hem zo ergert, nee, hij brengt het op een volkomen andere manier: „Koning, er dreigt gevaar voor uw troon! U moet wat doen, u moet radicale maatregelen nemen; anders gaat het niet goed. 't Is maar goed dat ik er ben om op uw belangen te letten!” De koning is blij met zo'n trouwe helper. En Haman krijgt carte blanche voor de uitvoering van zijn plannen. Niet alleen die ene Mordechai, maar heel het volk waartoe hij behoort zal worden uitgeroeid...

Uniek?

Haman en Hitler, Hitler en Haman: gruwelijk, om zulke dingen te bedenken. Ben je dan eigenlijk nog mens, zoals u en ik? Of vormen Haman en Hitler een aparte categorie?

Ja, ik denk dat dát vaak onze manier is om hiermee om te gaan: mensen die zulke dingen doen: die stoppen we in een apart hokje; die zijn totaal en finaal anders dan wij. Wij zouden zoiets nooit doen... God geve het...

De Almachtige moge ons ervoor bewaren ooit zulke vreselijke dingen te doen. Maar weten we 't zeker? Dat er in ons niet net zo'n beest schuilt? En dat wij op eigen kracht dat gloeiende beest van de haat eronder kunnen houden? Hebben we daar niet elke dag de genade van God voor nodig? Moeten ook wij niet iedere dag naar de troon der genade om onze Heer en Heiland te vragen ons te bewaren voor het openbarsten van de beerput van ons leven?

Individu en groep

Terug naar Ester 3. Let eens op de manier waarop Haman *alle Joden* schuldig verklaart aan dat wat één Jood, Mordechai, tegen hem doet. Dat is stellig een van de meest opvallende en meest verwerpelijke trekken van dit soort denken, van deze stijl van tegen dingen en tegen mensen aankijken: de fout van één toerekenen aan alle leden van de groep waar die mens uit voortkomt. Is dat nou echt iets dat wij nooit doen? Nee, als één Jood gierig is, dan zijn alle Joden vrekken: dat we dát niet mogen zeggen, dat weten we wel. Maar waarom hebben zoveel Christenen er geen enkele moeite mee om wél te zeggen, als één asielzoeker steelt: „Alle asielzoekers zijn dieven”? Daarmee wis je die zo heel belangrijke grens uit tussen de individuele mens en de groep waartoe iemand behoort. En je hoeft mensen dan ook niet meer te beoordelen naar wat zij zélf doen, nee, een verwijzing naar de groep waartoe iemand behoort is voldoende grond voor veroordeling.

Het kan weer gebeuren

Nee, het verschil is niet zo groot als wij misschien wel graag zouden willen. Zoals de Joden toen hun eigen cultuur hadden, zo hebben de buitenlanders dat vandaag ook. Zoals de Joden naar de synagoge gingen, zo gaan veel buitenlanders vandaag naar de moskee. En het roept nog steeds, ook vandaag, dezelfde emoties op als toen; dezelfde angsten, dezelfde onzekerheden. En dan ook: dezelfde reacties. 'Nederland voor de Nederlanders'; 'eigen volk eerst'; stuur ze allemaal maar terug naar waar ze vandaan komen. Een eigen Joodse staat, in Polen: goed idee; mooi ver bij ons vandaan. Ja, wees eerlijk: da's toch het beste

voor die mensen? Zijn ze fijn onder elkaar; hebben ze geen last meer van ons – en wij niet van hen... Nee, natuurlijk gaat Haman niet aan Ahasveros vertellen dat hij de pest heeft aan één man, en dat hij dáárom een heel volk wil uitmoorden; dat kan zelfs Haman niet verkopen. Nee, hij pakt het veel slimmer aan; hij bespeelt die diepe angst die haast ieder mens wel heeft: angst voor dat wat anders is, wat afwijkt; „Koning, ze hebben allerlei rare gewoonten; ze doen dingen die wij zo niet kennen; en ze hebben allerlei afwijkende regels. Nee, 'k heb op zich niks tegen die mensen, hoor, maar ja, ze zijn anders hè?” En het werkt wel! Haman krijgt alle ruimte die hij nodig heeft voor de Endlösung van de Judenfrage. „'t Is in ons eigen belang, als we krachtige maatregelen nemen! Als we nu niet optreden, zijn we straks een minderheid in ons eigen land!” En altijd wéér werkt het. Want wie zich laat leiden door angst voor dat wat anders is, die zal vroeg of laat ook bereid zijn om daar de consequenties uit te trekken.

Economisch

Nog iets opvallends uit Ester 3: het economische argument dat Haman op laat draven; want, zegt hij: „Koning, dat is een mooie bijkomstigheid, maar mijn plan is nog winstgevend ook. Zou het niet goed zijn?”, zegt Haman (in de vertaling van de Startbijbel) „schriftelijk bevel te geven dat volk uit te roeien? Dat levert wel driehonderdduizend kilo zilver voor uw schatkist op. Ik zelf zal dat aan uw ambtenaren geven.” Ja, en dan zegt Ahasveros twee verzen verder wel heel royaal: „Ach Haman, dat geld, laat dat maar zitten, dat mag je zelf wel houden” – maar dat is natuurlijk een oosters spel; dat geld, dat zal er komen ook; de bezittingen van de Joden zullen vervallen aan de staat; koninklijke ambtenaren zullen het nauwgezet registreren; daar zijn tenslotte regels voor; en alles zal volgens de geldende wetten worden uitgevoerd; *Ordnung muß sein*, dat is duidelijk. Economische motieven: u weet hoe die telkens en telkens weer werden aangevoerd vóór de Tweede Wereldoorlog, als argumenten om tegen de Joden op te treden. Economische motieven: hoe vaak hoor je ze vandaag niet – „Ze pikken onze banen in. Zij krijgen een huis, en ik moet nog langer wachten. Ze komen hier alleen maar naar toe om van onze welvaart te profiteren. Dat kan toch niet langer zo? Dat accepteert ons volk toch niet eindelijk? Dan gaan mensen toch

op een gegeven moment het recht in eigen hand nemen?!" Nee, nu ga ik niet vertellen dat er vandaag geen problemen zijn rond het toelatingsbeleid, en dat hier geen moeilijke vragen liggen; die zijn er heus wel. Maar mijn diepste schrik bij het lezen van Ester 3 was dat plotselinge besef dat het bij 50 jaar bevrijding nooit alleen kan gaan om wat tóén gebeurd is, maar dat het altijd ook zal gaan over vandaag, over ons, over keuzen die wij op dit moment maken.

Vooroordelen

Want het kan weer gebeuren. Nee, misschien niet met de Joden – die zijn er ook haast niet meer, die komen de meesten van ons niet dagelijks meer tegen; en bovendien weten we nu wel dat antisemitisme verwerpelijk is – maar met andere groepen, die een opvallende minderheid vormen binnen onze samenleving, daar kan het wéér mee gebeuren: als een meerderheid zich laat infekteren door alle mogelijke vooroordelen tegen zo'n minderheid. Een bericht uit de krant, een paar weken geleden; ik las het in het Nederlands Dagblad: In de buurt van Lunteren kwamen op een gegeven moment opeens extra veel inbraken voor. En voor veel mensen stond het gelijk als een paal boven water: zie je wel: dat kwam nou door dat asielzoekerscentrum dat ze daar hadden. Ja, want je mag het dan wel niet hardop zeggen, maar we weten het toch allemaal: buitenlanders, die zijn natuurlijk niet te vertrouwen. Het vervelende met dit soort ideeën is dat ze nauwelijks te bestrijden zijn; 't zijn namelijk vooroordelen, en daar begin je niet veel tegen, ook niet met argumenten. In Lunteren is de zaak opgelost: groepen criminele jongeren uit met name Ede en Amsterdam, puur Nederlands, blijken de daders te zijn; er was niet één asielzoeker bij betrokken – maar dat zal mensen met vooroordelen niet overtuigen; weant goed: laat het dan ditmaal toevallig eens níét door die buitenlanders komen, maar dat is dan de uitzondering die de regel bevestigt; zeker weten: ze zijn niet te vertrouwen, dat soort mensen! Het kan weer gebeuren...

Toen; brandende synagogen: „Afschuwelijk!”, zeggen we, „wat is dat erg!” Vandaag: aanslagen op moskeeën: „Nou ja”, zeggen we, „daar hebben ze 't zelf ook wel naar gemaakt, niet? Wat doen ze hier eigenlijk? Laat ze terug gaan naar hun eigen land! Als er te veel van dat soort mensen komen, ja, dan krijg je zulke dingen; dan ontlaadt die spanning zich. En misschien is het dan wel niet goed, maar ik kan het best begrijpen!”

De Islam

Maar, zegt nu iemand, allemaal mooi en aardig, en lief-zijn-voor-elkaar is prachtig, maar is er toch niet juist voor ons als Christenen wel degelijk reden om ons zorgen te maken over de oprukkende Islam? Want het worden er dan toch maar steeds meer; en met alle respect, maar dat is toch echt wel een gevaar! Kerken worden gesloten, maar moskeeën gaan overal open. Waar gaat dat

naar toe? Het eind is toch zoek? Nu, ik herhaal nog eens: ik zeg niet dat er geen probleem is, en dat er niks gedaan hoeft te worden; een probleem los je nu eenmaal niet op door het te ontkennen. Maar pas nou wel goed op; en ken je geschiedenis. Haman vertelde Ahasveros dat de Joden een gevaar waren voor zijn rijk. De nationaal-socialisten mobiliseerden miljoenen mensen door bij hen de angst op te roepen tegen 'de Joodse samenzwering'; het veronderstelde plan van de Joden om de macht in heel de wereld over te nemen. Is het niet diezelfde angst die vandaag opgeroepen wordt als het gaat om buitenlanders? Is die niet van dezelfde orde? Had Ahasveros echt gevaar te duchten van de Joden? Werden de Edel-Germanen werkelijk bedreigd door 'die jüdische Rasse', het Joodse ras? Worden wij vandaag in onze vrijheid bedreigd door de oprukkende Islam?

Geestelijk

Ja, wij hebben een geding met de Islam; net als we dat trouwens hebben met het Jodendom. Wij hebben een strijd te voeren met de trieste dwaalleer van Mohammed. Maar die strijd zullen we wel op een door en door *geestelijke* manier moeten beleven. Want het is namelijk een geestelijke strijd, en die zal ook alleen maar geestelijk gestreden kunnen worden.

Wat is de ergste zonde van het antisemitisme? Dat is, dat daarin die geestelijke, die religieuze dimensie volkomen ontbreekt. En wanneer die dimensie eenmaal is weggefallen, dan ligt de weg open voor motieven van heel wat minder allooi: het nationale bijvoorbeld; het etnische, of het economische. Brandende synagogen, bomaanslagen op moskeeën, racistische grappen, minachtende sneren naar buitenlanders: het heeft niets te maken met die geestelijke strijd die wij in onze tijd te voeren hebben.

Bang zijn?

Moeten wij bang zijn voor de Islam? Misschien wel. Maar veel en veel banger nog moeten we zijn voor een kerk die geen kerk meer is; die niet voluit gemeente van Jezus Christus wil zijn; een kerk die zich Christelijk noemt, maar het in feite niet meer is; die alleen nog maar een bordje voor aan de straat heeft hangen, maar de vlag dekt de lading allang niet meer. Een Christendom dat alleen nog bestaat in het over-eind houden van een aantal gewoonten, een bepaalde stijl van leven.

Als dát Christelijk moet heten, dan hebben we alle reden om ons zorgen te maken over de Islam. Maar dan hebben we nog veel meer reden ons heel erg zorgen te maken over onszelf!

Nee, voor de moskee hoeven we niet het allerbangst te zijn; maar voor een kerk die geen kerk meer is: daar moeten we vuurbang voor zijn! Want dat is het aller-grootste gevaar!

Voer op dat front de strijd; de geestelijke strijd; en begin dan in je eigen hart. Omwille van onze vrijheid, waarvoor de hoogste prijs betaald is.

H. Algra, Den Helder

Regionaal

Zeewolde: inpakken geblazen

De Nederlands Gereformeerde kerk van Zeewolde moet op zoek naar nieuwe huisvesting. De Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) waar men de kerkzaal van huurt begint namelijk per 1 september met dubbele diensten. Ondanks de goede verhoudingen tussen de beide kerken zag men zich daarom genoodzaakt het huurcontract met de Nederlands gereformeerden op te zeggen. Waarschijnlijk zal de Nederlands Gereformeerde kerk op termijn moeten kiezen voor nieuwbouw, omdat er in de kersverse woongemeente nauwelijks geschikte huurmogelijkheden zijn. Om een financiële basis te leggen voor eigen huisvesting (NGK) en uitbreiding van huisvesting (GKV) ging men op zoek naar 'werk'. Dat werk werd gevonden dankzij een spaaractie die was georganiseerd door een groot levensmiddelenbedrijf in Nijkerk. Het bedrijf zocht mensen die 30.000 geschenkdozen konden vullen. De Nederlands Gereformeerde kerk en de Gereformeerde kerk (vrijgemaakt) boden zich gezamenlijk aan als gegadigde om die dozen in te pakken en... ze kregen de opdracht. Er was dus werk aan de winkel. Het geheel vroeg een forse organisatie. In drie ploegen (ochtend, middag, avond) hebben leden van de beide kerken de dozen ingepakt. Per dagdeel waren er 35 mensen aan het werk, ongeveer gelijk verdeeld over de beide kerken. Er werd hard gewerkt, want de geplande 3 weken bleken niet nodig; de klus werd in de helft van de tijd geklaard. Er werd ook goed gewerkt; de opdrachtgever was zó tevreden dat men waarschijnlijk ook volgend jaar weer dozen in mag pakken. De inkomsten werden gelijk verdeeld over de beide kerken; na aftrek van de kosten hadden de kerken elk f 21.000, = extra in hun bouwfonds. Tevreden? De heer J. Taal, één van de mensen die nauw betrokken was bij de organisatie, toont zich heel tevreden, maar vooral ook dankbaar. Zo'n actie is heel goed voor de eigen gemeente, vindt hij. Je bent samen op een bijzondere manier bezig. Maar dat niet alleen: je bouwt er ook goede contacten met anderen door op. Er is met de vrijgemaakten in een sfeer van grote saamhorigheid gewerkt. Je staat met elkaar aan grote tafels, je bent samen bezig voor eenzelfde doel, je spreekt elkaar op een heel natuurlijke manier. Door deze ontmoetingen is het geestelijk contact met elkaar gegroeid; de geestelijke opbouw van de beide gemeenten werd erdoor versterkt. Men heeft samen uit de bijbel gelezen en met elkaar gebeden. Er is nog geen steen zichtbaar van een nieuw kerkgebouw voor de Nederlands gereformeerden in Zeewolde. Toch werd er in de afgelopen weken gebouwd. Vrijgemaakten en Nederlands gereformeerden hebben elk hun steentje bijgedragen. Het is een actie waar ze met dankbaarheid op terugblikken.

H. Algra, Den Helder

De zaag of de naaimachine?

Vooraf had een verslaggever van 'Trouw' enkele vragen afgevuurd op Ton Senf, directeur van het ICS. Wat moesten die christen-opvoeders nu eigenlijk met dat congres over de positie van man en vrouw bij de opvoeding? Moest de vrouw weer terug naar het aanrecht? Een knorrig berichtje in de krant van zaterdag 18 maart was het gevolg¹.

'De Volkskrant' had een heuse verslaggever gestuurd. Ze schreef een fors verslag voor de krant van dinsdag 21 maart. De toon van het verslag was enigszins badinerend. „Binnen, in het nietige baptistenkerkje, wacht de christen-soberheid van groentesoep, broodjes ham en kaas en krentebollen. Aan oubolligheid is evenmin gebrek.” Toch was het opmerkelijk dat 'De Volkskrant' zoveel aandacht besteedde aan een congres van de Vereniging van Christen-Pedagogen en Beroepsopvoeders. Mischien had de vereniging toch een thema te pakken dat niet alleen christenen bezig houdt....

Spanningsveld

„Twee carrières op een kussen en de opvoeding er tussen?” Vooral ouders van jonge gezinnen kennen dat spanningsveld tussen gezinstaken en taken buitenshuis. Het is immers lang niet meer vanzelfsprekend dat de vrouw voor kinderen en huishouden zorgt en de man het inkomen 'binnen brengt'. Maar kun je én huisvrouw, én buurtbewoner, én leesmoe, én huwelijks-partner, én lid van een kerkelijke gemeente zijn? Zijn de lasten vaak niet

ongelijk verdeeld? En hoe is het met de positie van het kind gesteld? Er moeten dus keuzen gemaakt worden. Opmerkelijk was een berichtje in een dagblad dat het schoolreisje van een basisschool geen doorgang kon vinden omdat er geen ouders meer als vrijwilliger beschikbaar waren. Een andere school meldde een tekort aan vrijwilligers voor de overvolle overblijfklokken.

Als vaders en moeders beiden werken, blijft er weinig tijd over voor klaar-overs, schoolreisjes, voorbereiden van feestjes op scholen. Maar dan nog: wil dat zeggen dat de moeders maar weer thuis moeten 'zitten' en dat de vaders werkweken van 40, 50, 60 uur moeten maken?

Hoe was het vroeger?

Voor wie denkt dat we te maken hebben met hedendaagse problemen kan een duik in de geschiedenis verhelderend werken.

Hoe was het vroeger? De moeders de hele dag thuis en de vaders de hele dag de deur uit? Of is dat een verschijnsel uit de afgelopen periode? Die relativerende duik werd geleverd door drs. Jan Kaldeway uit Houten. Onder het thema 'Wie hanteert de zaag en wie hanteert de naaimachine?' legde Kaldeway uit dat de gezinnen in de vroegere agrarische samenleving helemaal niet zo idyllisch waren. De gezinnen waren niet erg groot; de helft van de kinderen overleed op jonge leeftijd, en er waren veel gebroken gezinnen. De emotionele band tussen ouders en

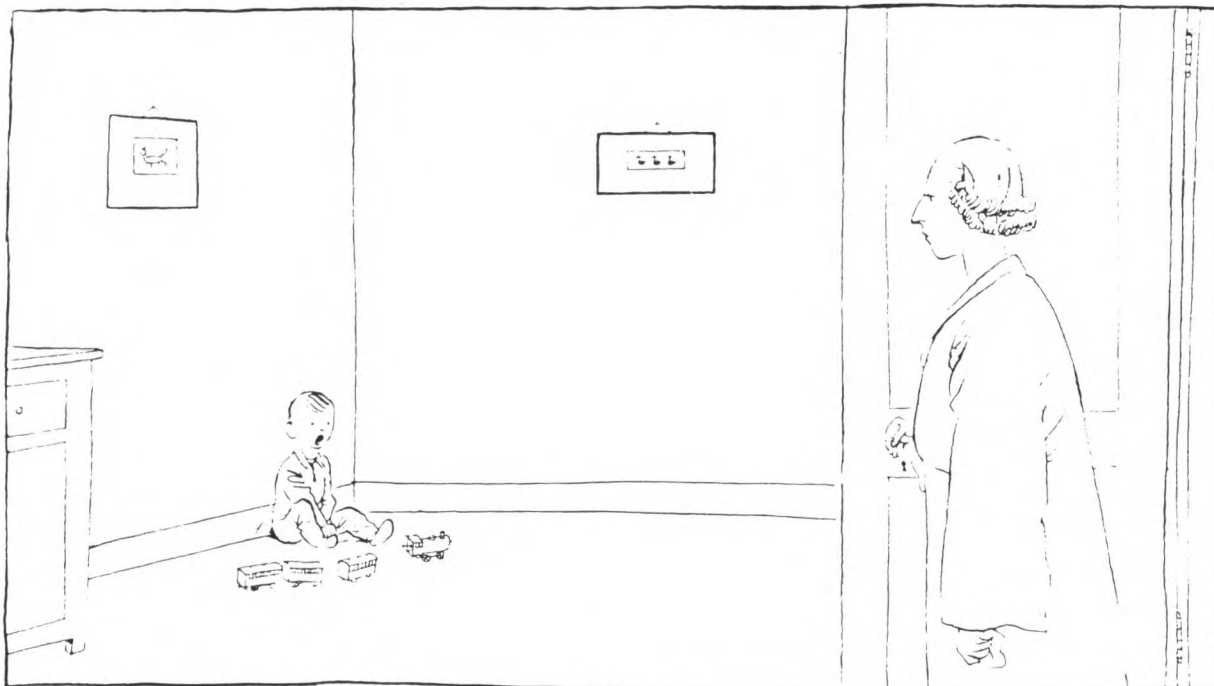
kinderen was minder sterk dan in onze tijd.

Door de hoge kindersterfte misten kinderen uit gezinnen vaak broertjes en zusjes. Als men zelf getrouwd was, stelde men zich kennelijk emotioneel op een bepaalde manier in op een emotioneel in op een mogelijk afscheid; men hield meer 'afstand'. Kinderen betekenden vooral een investering voor het agrarische bedrijf en een verzekering voor de oude dag. Wat de verdeling van taken betreft: er was nauwelijks sprake van een taakverdeling binnen het gezin: iedereen werkte mee, thuis of op het land. De grenzen tussen gezin en samenleving waren open. Met andere woorden: er was vroeger veel minder sprake van een knus en afgesloten gezin dan we tegenwoordig met onze romantische blik geneigd zijn te denken.

Dat kinderen op een speciale manier aandacht vragen was een 'uitvinding' van Jean Jacques Rousseau. In zijn 'Emile' (1762) legde hij uit dat de moeder een belangrijke rol spelen bij de eerste ervaringen van het kind.

Wie heeft de touwtjes in handen?

Aan de hand van een prachtige foto liet Kaldeway zien hoe het beeld van het gezin voor en na de Tweede Wereldoorlog was. In deze tijd waren de taken duidelijk afgebakend: moeder werkte thuis en vader werkte buitenshuis. Op de foto kijkt vader op zijn vrije dag pijprokend toe op het schaakspel

„STIL, JANTJE, NIET ZINGEN! MOEDER IS MOE”

van zijn zonen; moeder zit wat achteraf verstelwerk te doen. Bij dit beeld past de visie van A. Janse. Vader is degene die bij de opvoeding zorg draagt voor orde en tucht. Hij is – bij wijze van spreken – de koning in huis. Het beeld van de moeder werd door verscheidene auteurs in deze tijd geïdealiseerd. „Zij weet het nog als ieder ander het heeft opgegeven.”

Kaldeway zette vervolgens de aanwezigheid aan het werk. Of de verzamelde 'beroepsopvoeders' iets van dit beeld herkennen. Dat bleek inderdaad bij sommigen het geval. Toch bleek bij de meesten het beeld te bestaan dat de moeder in de praktijk vaak de touwtjes in handen had. De vader bleef in de dagelijkse opvoeding toch wat meer op de achtergrond. Met andere woorden: er bestaat weliswaar in de literatuur uit deze periode een beeld van de taakverdeling in het gezin, maar dat beeld 'uit de boeken' is vermoedelijk niet zo representatief.

De jaren '60 en '70

De jaren '60 en '70 kenmerken zich door een grote mate van verzet tegen iedere vorm van autoriteit. De vader wordt gezien als het symbool van onderdrukkende autoriteit. Weg met het vaderschap! Men moest immers vermijden dat kinderen op zouden groeien tot autoritaire karakters? Had den de ontwikkelingen in Duitsland (vóór W.O. II) niet laten zien wat het gevolg was van deze traditionele opvoedingspatronen? Het idee was dat als deze rolpatronen doorbroken zouden worden, dat dan ook de kinderen zouden veranderen. Er zou dan een heel andere generatie opgroeien. Vanaf nu liepen vaders achter de kindervagen en gingen moeders buitenshuis werken. Of – beter gezegd – beiden hadden gelijke taken binnenshuis en buitenshuis. Men spreekt in dit verband van symmetrisch ouderschap. Ook mochten meisjes niet meer als meisje worden opgevoed en jongens niet meer als jongen. Beiden moesten dezelfde opvoeding en dezelfde mogelijkheden krijgen. Bovendien was het beter als kinderen met meerdere opvoeders te maken zouden hebben. Dat ideaal bereikte men o.a. in communes en door het oprichten van crèches. Ouders moesten hun kind niet als bezit zien en er niet zo exclusief mee omgaan.

Het taboe doorbroken

Het was in de jaren '70 en '80 taboe om te wijzen op verschillen tussen vaders en moeders. En wee je gebeente als je het beter vond om je kind niet naar de peuterspeelzaal te brengen. Dat taboe wordt – aldus Kaldeway – de laatste tijd doorbroken. Er verschijnen bijdragen over de bezwaren van de peuterspeelzaal. En de strips in o.a. De Volkskrant en Trouw laten op dit punt ook geen misverstand bestaan. Het was dus niet helemaal toegankelijk dat uw verslaggever in de

„De beroemde paedagoog thuis”

*„Vrouw, hou de kinderen stil!
Zoo kan ik niet werken!!”*

trein een bijdrage uit de HP/De Tijd zat te lezen met als intrigerende boodschap dat vaders weer strenger mogen optreden. En de moeders dan? ben je geneigd je af te vragen. Zouden er dan toch verschillen tussen vaders en moeders bestaan?

Kaldeway citeerde in verband met verschillen tussen vaders en moeders uit een boek van Christien Brinkgreve (De vrouw en het badwater, 1992). Zij wijst erop dat de werkende moeders eenzijdig de lasten van de emancipatie op de schouders dragen. Ze hebben te maken met een overgereguleerd bestaan, waarin geen tijd is voor mijmering of spontaneïteit. Vooral de moeders hebben te maken met een dubbele belasting: buitenshuis werken en binnenshuis zorgen. Dit alles leidt tot een onderdrukking van de wezenlijke behoeften van de vrouw. Opmerkelijk is dat Christien Brinkgreve zich in dit verband ook keert tegen volledige dagopvang voor kinderen. Deze keuze zou namelijk suggereren dat de zorg voor kinderen zomaar kan worden overgenomen door beroepskrachten. Dit is een miskenning van de specifieke moederlijke eigenschappen. Volgens Brinkgreve spelen niet emancipatorische, maar zuiver economische motieven een rol voor de keus voor kinderopvang buiten het gezin. Hoe het ook zij: typerend voor onze tijd is, dat er weer ruimte is gekomen voor het accentueren van de specifiek mannelijke en vrouwelijke rollen.

Taakverdeling en de Bijbel

Geef de Bijbel duidelijke richtlijnen

t.a.v. taken in het gezin? Kaldeway ziet de taak van de man vooral in de lijn van de overdracht van de traditie, in tuchttoefening en discipline-ring (zie Psalm 78).

De taak van de vrouw is vooral troostend.

„Kan een vrouw haar zuigeling vergeeten?” De profeet Jesaja spreekt namens God: „Zoals een moeder troost, zo zal Ik u troosten.”

Toch zijn de verschillen zeer beperkt; het gaat om accent-verschillen. Een vader moet immers ook kunnen troosten, een moeder moet ook kunnen disciplineren. Kaldeway vindt het dan ook niet juist om de taken van mannen en vrouwen, van vaders en moeders in het gezin sterk af te grenzen. Positief in de ontwikkeling van de jaren '90 noemt hij het, dat er weer waardering groeit voor het eigen van de taken van man en vrouw. Vader en moeder zijn verschillend, ze vullen elkaar aan, maar voeden ook samen op. Eigenheid in verscheidenheid dus.

Noot:

1 N.a.v. het congres 'Twee carrières op één kussen en de opvoeding ertussen?' Dit was de titel van het 7e congres van de Vereniging van Christen-Pedagogen en Beroepsopvoeders VCPB. Het congres werd gehouden in Utrecht op 18 maart 1995. In komende nummers van 'Opbouw' volgt een samenvatting van enkele andere lezingen tijdens dit congres. De tekst van de lezingen wordt volledig opgenomen in het verenigingsorgaan 'Traject'. Adres VCPB: p/a Christelijk Studiecentrum ICS, Nieuwe Zijdsvoorburgwal 96-1, 1012 SG AMSTERDAM. (020) – 6257141.

C.P. Kleingeld, Alphen aan den Rijn

Weest dan barmhartig

Het is goed dat de vragen die dr. Wierenga opwerpt, onder ons aandacht krijgen. Mijn aandacht hebben zij al langer. Het betreft tenslotte, met name aangaande de rol van verpleegkundigen daarbij, mijn afstudeeronderwerp. Mij valt op dat dr. Wierenga geen richting aanwijst voor mogelijke antwoorden op zijn vragen. In tegendeel. Hij zegt (1e artikel): „Eén ding is duidelijk, als er al een standaard ethiek, of zo u wilt een standaard christelijke ethiek bestaat, dan kunnen wij daarmee niet meer uit de voeten.” Mijn voornaamste probleem is nu: Als ik mijn antwoorden moet zoeken, aan welke criteria meet ik die dan af?

Het hierna volgende is bedoeld om een gesprek daarover op gang te krijgen of te houden. Vooraf maak ik twee inhoudelijke opmerkingen. Ten eerste vraag ik mij af, of de prognose voor extreem te vroeg geboren wel zo hoopvol is. Hierover zijn moeilijk cijfers boven tafel te krijgen. Die, welke er zijn, wijzen er echter op dat onder deze kinderen neurologische afwijkingen en achterblijven in ontwikkeling meer dan gemiddeld voorkomen. Dr. Wierenga relativeert het zelf al: „Veel kinderen overlijden of groeien op met een min of meer ernstige handicap.”

Ten tweede: Houden wij wel rekening met beschadiging t.g.v. behandeling? Dit geldt trouwens niet alleen voor pasgeborenen. Wat denkt u dat er gebeurt bij reanimatie van een baby of peuter?

Betrokkenen

In het betoog van dr. Wierenga herken ik de arts. Daar is niets mis mee, maar bij de zorg om de pasgeborene zijn meer mensen betrokken. Elk met hun eigen belangen, die niet altijd stroken met de belangen van het kind. Moet hier een belangenafweging plaatsvinden? Moeten wij spreken over rechten?

Over de positie van de verpleegkundige bij de menings- en besluitvorming gaat een boekje van Ulina Boersema¹. Het is de bewerking van een scriptie voor de verpleegkundige opleiding IC-Neonatologie, waar dr. Wierenga het juist over heeft. Voor kinderverpleegkundigen (en niet alleen NICU-verpleegkundigen) kan het boekje nuttige lectuur zijn. Het noemt rechten en plichten van zowel ouders, kinderen als verpleegkundigen en gaat ook in op de positie van verpleegkundigen, die op grond van hun overtuiging niet kunnen meewerken aan een beleid waarbij wordt afgezien van verder behandelen.

Met het oog op andere betrokkenen (ouders, pastores e.a.) is er onlangs een boekje verschenen van Lida v.d. Hilst², pleegmoeder van een zwaar

gehandicapt kind. Het gaat hierin om de vraag, of „de geloofsgemeenschap een draagvlak (kan) bieden aan ouders die voor de beslissing staan of hun zeer ernstig gehandicapte pasgeboren kindje moet blijven leven of niet”. Het boekje is met name voor ouders en pastoraal werkenden bruikbaar als uitwerking van de door dr. Wierenga aan de orde gestelde problemen.

Zonder nu dieper op het boekje in te gaan noem ik het juist voor de genoemde groepen een aanrader. Het belicht veel aspecten van de problematiek. Om eens iets te noemen: acceptatie van zwaar gehandicapte pasgeborenen door ouders, familie en de buurt. De kerkelijke gemeenschap krijgt apart aandacht. Mede daarom is het boekje de moeite waard voor ons allen. De liturgische bijlagen spreken mij echter niet erg aan. Nog een kritische opmerking: ik vind dat het kind als 'verbondskind' te weinig aandacht krijgt. Dit zijn echter geen redenen om het boekje ongelezen te laten.

De vragen

Dr. Wierenga noemt een aantal keuzemogelijkheden. Ik zet ze nog eens op een rijtje:

- Een behandeling altijd aanvangen en vervolgens:
 - * met alle middelen doorgaan tot het stervensproces intreedt (wanneer is dat?);
 - * met alle middelen doorgaan, tot aan een zekere grens (wie stelt die?);
- Niet aanvangen met levensverlengend handelen.
- Staken van ingezette behandeling:
 - * medische handelingen staken, verzorging voortzetten (wie bepaalt, wat wat is? Denk aan mevr. Stinissen) Onder deze categorie viel de pleegdochter van Lida v.d. Hilst. Op 12-jarige leeftijd kan zij (nog) niets: niet praten, niet zitten, zij is doof, is niet zindelijk.
 - * zowel medische handelingen als verzorging staken. Dit is niet principieel anders dan de volgende mogelijkheid. Iets nalaten is ook een bewuste handeling.
- Opzettelijke levensbeëindiging in noodsituaties. Dit is anders dan: pijnstilling die mogelijk levensverkort tot gevolg heeft.

Ik vraag hierbij: Zijn er principiële verschillen tussen deze mogelijkheden en op grond van welke criteria kiezen wij?

De artikelen van dr. Wierenga geven echter aanleiding tot nog meer vragen: In hoeverre mogen wij over leven en dood beslissen?

Wat is zinloos leven?

Wat is uitzichtloos?

In een viertal artikelen heeft de kinderarts dr H. Wierenga uit Assen de lezers van ons blad gekonfronteerd met de problematiek rondom pasgeborenen met een ernstig gebrek. Hij deed dat onder de titel 'Levensverlengend handelen bij pasgeborenen'.

Omdat over dit onderwerp in deze tijd de nodige discussie gaande is zal er wellicht ook bij u als lezers van bovengenoemde artikelen behoefte zijn aan een nadere gedachtenwisseling. Daarom heeft de redactie een drietal mensen gevraagd op de inhoud van deze artikelen serie te willen reageren.

In dit nummer vindt u een eerste reactie, te weten van drs C.P. Kleingeld uit Alphen aan den Rijn. In de komende nummers kunt u reacties verwachten van de kinderarts dr D. van Bruggen uit Hardenberg en prof.dr J.G. Knol uit Utrecht. (redactie)

Is de keuzemogelijkheid van opzettelijke levensbeëindiging altijd onbespreekbaar?

Wat is een 'zeer ernstige handicap'? Ulina Boersema schrijft over kinderen met het syndroom van Down (mongolisme), terwijl Lida v.d. Hilst kinderen met een 'veel zwaardere handicap' op het oog heeft.

Wie bepaalt, hoe ernstig een handicap moet zijn om de grenzen van het draaglijke te overschrijden?

Er zijn ook enkele niet gestelde, maar wel noodzakelijke vragen: Wat is leven? Wat is een natuurlijke dood?

Eerbied voor het leven

Wij mogen niet weglopen voor deze vragen. Maar waar vinden wij de antwoorden? Onze antwoorden hangen af van onze morele uitgangspunten. Hier kom ik weer op mijn vraag uit het begin: Aan welke criteria meet ik mijn antwoorden af? Lida v.d. Hilst noemt en bespreekt drie mogelijke uitgangspunten: heiligheid van leven, de mens als beeldrager Gods, kwaliteit van leven.

Ulina Boersema en haar medeschrijfters gaan uit van het gegeven dat God in zijn wet ons verbiedt een medemens te doden en anderzijds ons gebiedt de naaste lief te hebben als onszelf. Ik denk dat dr. Wierenga dit de standaard christelijke ethiek noemt, waarmee hij niet uit de voeten kan. Daar kan ik inkomen. Wij zijn er niet met een categorisch: „Gij zult niet doden.” De hantering ervan is mij in het boekje van Boersema af en toe iets te gemakkelijk.

Toch denk ik dat ik ten diepste de overtuiging van Boersema deel. Daarom zou zo graag eens echt diep op haar boekje willen ingaan. Zo'n

discussie zou je echter op een mondelinge bijeenkomst moeten voeren.

Ds. Vonk gaf in 'De Voorzeide Leer' aan het 6e gebod het motto: Eerbied voor het leven. Dat is iets anders dan: het leven is heilig. Eerbied voor het leven betekent ook: Je eerbiedigt terugtrekken als je niets meer kunt doen. Het is ook een niet tussenbeide komen als de Here een leven tot zich neemt. Wij kennen daar niet altijd de redenen van! Het leven is niet van ons. In de miskenning van dit laatste schuilt tenminste voor een deel de oorzaak van de door dr. Wierenga genoemde problemen. In zijn formulering herken ik de standaardwerken over medische ethiek. Die gaan uit van de autonome mens. Ik neem aan, dat dr. Wierenga dat niet doet. Dat is immers een miskenning van de feitelijke situatie. Wij hebben te maken met God als onze Schepper en onze barmhartige Vader. Hij kan het door Hem gegeven leven op Zijn tijd terugvragen. Zeggen wij dan: nee? Dat gevaar is aanwezig bij gedachteloze toepassing van veel moderne technische mogelijkheden.

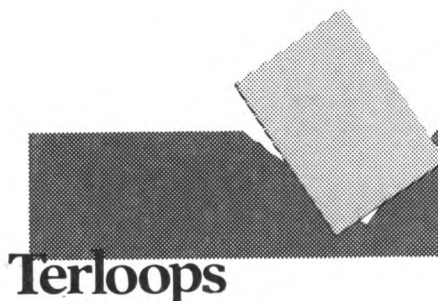
Waar vinden wij een antwoord?

Ik heb al eens eerder geschreven, dat ik 'verantwoordelijkheid' een belangrijke notie acht. Enerzijds in de zin van rekenschap, uiteindelijk af te leggen aan God. Anderzijds in de zin van verantwoordelijk zijn voor iemand. Ik heb er steeds meer toe over om dit laatste inhoud te geven door het begrip 'barmhartigheid'. God toont ons Zijn genade door onze schuld, onze zonde te vergeven. Zijn barmhartigheid blijkt daarin, dat Hij ook de gevolgen van onze zonden verzacht. Daarvan afgeleid zie ik barmhartigheid in de inter-menselijke verhoudingen een belangrijke plaats innemen. Het is gestalte geven aan 'de naaste liefhebben als jezelf'. De vraag, wat Jezus zou doen, is in dit verband dan ook niet bedoeld als dooddoener. Wij moeten ook stilstaan bij: Wat is onze hoop? Wij leven vanuit de opstanding. Dat moet ons denken en handelen bepalen, maar het geeft geen enkelvoudige vuistregel. Dat betekent in de praktijk dat wij een gevoeligheid moeten ontwikkelen voor wat God wil in een concrete situatie. Dat is moeilijk. Dat vraagt geloof van ons, ook geloof, dat de H. Geest ons wil leiden. Daar moeten wij ons echter wel voor openstellen.

Noten:

1 Ulna Boersema, Marianne Daverschot, Jellie A. Kieffe-Boersema *Het recht van de zwakste Amsterdam* (Buijten & Schipperheijn) 1993, 72 p. f 12,50 (Een bekend boek van prof.dr. A. v. Gennep draagt dezelfde titel.)

2 Lida van der Hilst-Mater *Leven aan het Licht Kampen* (Kok) 1994, 144 p. f 22,50.

Terloops

P.C. van Wijk

Over een overval

De vorige keer vertelde ik, dat twee joodse gezinnen uit Zaltbommel tijdens de oorlog onderdoken in een hotel. Bijna twee jaar ging het goed. In juli 1944 echter gebeurde er iets ernstigs. Op zaterdag 8 juli 1944 kwamen een aantal Duitse militaire wagens de stad ingereiden, door de Boschstraat naar de Waterstraat, waar het hotel was gevestigd. Onderweg sprongen enkele Duitsers al uit de wagens en begonnen in het wilde weg te schieten, waarbij één dode viel te betreuren. Toen de Duitsers het hotel binnenstormden werden een joods meisje, dat er niet echt joods uitzag en onder andere naam in het hotel werkte, en de eigenaar neergeschoten. Drie vrouwelijke familieleden van de ondergedoken gezinnen, die in de hotelkamers aan het werk waren, werden gearresteerd en later weggevoerd naar Duitsland. Ze zijn nooit meer teruggekomen. Het is de vraag of de overval bedoeld was als zoekactie naar ondergedoken joden. Toen men echter enkele joden had gesignaleerd werd het hotel helemaal doorzocht, maar de schuilplaats, waar zeven mensen zaten, werd niet gevonden. Uit de aantekeningen van een van hen neem ik het volgende over:

„Op zaterdag 8 juli 1944, rond vier uur, hoorden we plotseling dichtbij schoten en geschreeuw. Eerst schonken we er niet zoveel aandacht aan, maar toen er ook nog aan de gesloten toegangsdeur werd gerrammeld, zijn we uit de ramen aan de binnenplaats en aan de tuin gaan kijken. Daar stonden gewapende en gehelmde Duitse soldaten. Toen drong het tot ons door, dat er een overval gaande was. Via een eigengemaakt luikje in de achterwand van een muurkast zijn we in een loze beplankte ruimte gekropen. Die loze ruimte was in het verleden ontstaan, toen de twee naast elkaar gelegen panden werden samengevoegd. Voor de badkamer was een nieuwe vloer gemaakt, die zo'n 70 cm boven de oude vloer kwam te liggen. Overlangs liepen, midden door die loze ruimte, de aan- en afvoerpijpen van de badkamer er boven. We konden er dus alleen dwars in zitten met opgetrokken knieën over de buizen. We hadden gelukkig al vaker geoefend en wisten dat we verdachte zaken, zoals handtassen en andere persoonlijke dingen, moesten meenemen. We waren op dat moment met 7 mensen, omdat tante Jet, tante Katrien en tante Marian (drie familieleden – v.W.) in de hotelkamers waren.

Opgejaagd door de onraad waren we vrij snel in de schuilplaats. Omdat ik het toegangsluikje zelf in elkaar geknutseld had, kroop ik er als laatste door om het van binnenuit af te sluiten met een werfeltje, dat prompt afbrak. Ik ben toen zelf maar tegen het luikje gaan zitten om het op zijn plaats te houden. Na enige tijd verstomde het rumoer. Het werd zelfs doodstil.”

Men wist in de ruimte natuurlijk niet precies wat er aan de hand was. Men kon niet anders doen dan stil blijven zitten en afwachten. Het was wel te merken, dat er in het gebouw werd gezocht. Er werden mensen op de trap gehoord en ook liepen er mensen in de kamers vlakbij. Zaterdagavond werd het zoeken gestaakt en zondag bleef het onwerkelijk stil. En dus ging men op onderzoek uit. Het verhaal gaat als volgt verder:

„Voorzichtig zijn mijn vader en ik poolshoogte gaan nemen. Een grote kist met textielgoederen was opengemaakt en half leeg geplunderd. Kleding en doek lagen hier en daar nog door de kamer en op de trap. We overlegden nog steeds fluisterend. Het leek er op, dat er geen bewaking in en om het hotel meer was. Ik zou op verkenning gaan en heb toen de stilste sluiptocht van mijn leven gemaakt. Heel langzaam, tree voor tree, de altijd krakende trap af. Stukje voor stukje de deur naar de toiletruimte geopend. Stapje voor stapje, op de tenen voor de lange achtergang. Halverwege bij de deur van de eetzaal geluisterd of er iemand ademde. Verderop weer een deur en daarachter de garage. De twee grote deuren naar de Tolstraat (de achterkant van het gebouw – v.W.) waren aan de binnenzijde afgegrendeld met een stevige balk, die ik heel langzaam uit de steunen lichtte. Toen kwam nog het spannendste deel van mijn tocht: het openen van het personeelstje. Eerst op een kiertje, luisteren. Een beetje verder open. Kijken. Niemand te zien. De straat was uitgestorven.”

Je moet het gebouw eigenlijk kennen om het verhaal te kunnen volgen. Het duurde tot maandagavond, dat de ondergedoken joden uit het pand wisten te ontsnappen. Lopend door een deel van de Bommelerwaard kwam men, met behulp van anderen, op veilige adressen terecht. Het waren in onze streek met name gereformeerde mensen, die joodse onderduikers onderdak gaven. Een van de joden kwam met zijn vrouw terecht bij een gezin in Zuilichem, waar hij twee teksten, die aan de muur hingen, natekende. Eén tekst luidde: „Waar liefde woont gebiedt de Heer den zegen.” Die liefde heeft hij ervaren, zoals hij later vertelde. Op het andere tekstbord stond de bekende oudtestamentische zegen: „De Heere zegene u en behoede u; De Heere doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; De Heere verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.”

De twee gezinnen hebben de oorlog overleefd. Ongeveer 60 joden werden uit Zaltbommel en de Bommelerwaard weggevoerd en vergast.

W.G. Rietkerk

Victor van Heusden over Stichting De Spil:

„Het geloof in Jezus Christus moet mensen raken”

Ds. Wim Rietkerk in gesprek met Victor van Heusden

Een vrij kleine, gedrongen gestalte. Heldere, beweeglijke ogen. Vrolijke grijsblonde krullen zijn blijvend in gevecht met een oprukende haarlijn. Over de veertig, da's duidelijk. Elke zondag in de kerk. Nou ja, bijna elke zondag. Nederlands Gereformeerd. Vader van vier kinderen. Denker, doener en dromer van beroep. Aangenaam: Victor van Heusden.

Een vluchtig portret van een man. Terwijl dit artikel eigenlijk niet gaat over die man, maar over zijn droom. Zijn droom heeft, in tegenstelling tot de meeste overige dromen, een naam. Stichting De Spil. Centrum voor christelijke spiritualiteit en levensstijl, verduidelijkt het foldertje van de stichting. Uit datzelfde foldertje:

De Spil wil een plaats zijn waar hemel en aarde elkaar raken. De persoon van Jezus Christus staat voor ons centraal. De Spil sluit met de boodschap van het Evangelie aan bij de leefwereld van de deelnemers...

Als ik het zelf probeer te formuleren: De Spil is een centrum waar jonge (en oudere) mensen uit alle kerken kunnen nadenken over hun geloof in Christus. Een centrum dat probeert de brug te slaan tussen het Evangelie en het dagelijks leven.

Een jaar of twee bestaat zij nu, die stichting De Spil. En nog steeds heeft bijna niemand van De Spil gehoord. Dat komt niet door een gebrekkig PR, maar door een bewust gekozen kleinschalige opzet. En, eerlijk gezegd, ook een beetje doordat het niet meevalt om voor de stichting een passend onderdak te vinden. Misschien dat het binnenkort lukt. Als alle bevoegde instanties en inspraakorganen aan het woord zijn geweest, als alle toestemmingen en vergunningen zijn afgegeven, heeft De Spil binnenkort misschien een eigen plek. Een boerderij ergens in de buurt van Dordrecht. Maar wat willen ze nu precies, die mensen van De Spil? Ik sprak erover met die beweeglijke veertiger, die man met dat onmiskenbare Youth for Christ-verleden, doener, denker en dromer Victor van Heusden.

De gedachte

„Het begon allemaal in een klooster”, legt Victor uit. „Daar werd gezongen, gebeden en – dat was nieuw voor mij als Gereformeerd mens – niet gepreekt. De woorden van de Bijbel klon-

ken en verder was er stilte. In de stilte en rust deden die woorden hun werk. Uit de hele gang van zaken sprak een overweldigend vertrouwen dat de woorden van het Evangelie hun toepassing wel zouden vinden. Dat heeft me toen heel diep geraakt. Ik realiseerde me dat ik zo met mijn geloof en met de mensen zou willen omgaan. De woorden laten klinken en dan zeggen: 'Luister maar, wat hoor je nu?' Ik denk dat dat een manier is, naast de preken en de bijbelstudies die we vrij overvloedig meemaken, om het Evangelie van de Bijbel te vertalen naar onze eigen beleavingswereld. En ik richt me dan vooral op jongeren, omdat ik dat nu eenmaal gewend ben, maar ook omdat de meeste ouderen zullen zich daar prima bij thuisvoelen.”

De daad

Tot voor kort werkte Victor van Heusden bij Youth for Christ Nederland. Hij stond aan de wieg van het bekende Flevofestival, organiseerde talloze jongerenmanifestaties en werkte bij een afdeling die zich bezighield met christelijk onderwijs- en vormingswerk. Een man met een onstuitbare dadendrang. En dan nu plotseling stilte en rust?

„Ja, inderdaad. Ik ben rust en bezinning enorm gaan waarderen en neem de tijd om even stil te zijn en te luisteren naar mijn eigen hart en naar het Woord van God. Uit dat zoeken naar rust komen ideeën naar voren en die drijven me dan naar de actie. Voor mijn gevoel zijn bezinning en actie nu meer in evenwicht.

Ik wil het Evangelie zó aan bod laten komen, dat het mensen raakt in hun eigen beleavingswereld. Dat verlangen heeft alles wat ik tot nu toe op poten heb gezet, getekend. Bij De Spil willen we ook heel andere dingen bij mensen in werking zetten. Niet de actie, maar ook de bezinning, het gesprek, het contact onderling. De Spil zal veel minder vluchtig zijn; de ontmoeting staat centraal.”

De droom

Het is niet eenvoudig om de activiteiten van De Spil concreet te beschrijven. Ook in die zin hebben de plannen van Victor iets van een klooster. Wat doen ze daar nu eigenlijk? Stil zijn, bidden, geconcentreerd zijn op God – niet bepaald productief. Toch zal De Spil ook activiteit kennen, dingen organiseren. Tot nu toe waren er kleine conferenties rond Kerst, Pasen en

Pinksteren en er was de jaarlijkse Muziek-, Dans- en Theaterweek. En er komt nog meer, zeker als het met die boerderij allemaal gaat lukken. Meerdaagse retraites voor groepen, voor kerkelijke jongeren en ouderen, voor jeugdouders. Dit alles binnen de setting van gastvrijheid. Want dat is een sleutelwoord bij De Spil. Een plaats waar iedereen binnen kan vallen, voor één of meer dagen. Victor: „Voor mij is het heel belangrijk dat De Spil een plek is waar je anderen ontmoet, maar ook God en jezelf. En als er meer uit voort komt – we hebben bijvoorbeeld ook wel vage plannen voor een klein ambachtelijk bedrijfje – dan is dat prima, maar de ontmoeting blijft de kern van de zaak. En we willen het bewust kleinschalig houden. De Spil is niet een organisator van grote conferenties. Dertig of veertig mensen, maximaal.” Het unieke is niet de omvang, maar de aard: een centrale plaats voor gebed en retraite binnen een kader van gastvrijheid, waar door Victor, zijn vrouw Tonny en de vele vrijwilligers vorm en inhoud aan wordt gegeven. Als je nooit bidt, dan zul je er ook niet zo snel naar toe gaan.

Geloof raakt

Maar – en hoe eigentijds is deze vraag – wat heb je daar nu aan? Wat levert dat op? „Kijk”, Victor veert op uit zijn stoel, „het geloof in het Evangelie moet ergens raken. Wanneer dingen als genade, liefde en vergeving niet te ervaren zijn, waar hebben we het dan over?

Neem nou die Surinaamse jongen, die we hier laatst hadden. Hij hoorde bij een groep scholieren uit Middelburg. Die jongen, koud twee maanden in Nederland, had zich binnen de kortste keren onmogelijk gemaakt door de manier waarop hij achter de meisjes aan zat en door zijn irritante macho-gedrag. We hadden een aantal vieringen die in het teken stonden van het thema: vriendschap. Voor de laatste viering hadden we een aantal jongeren gevraagd daar iets over te zeggen. En stel je voor, je zit daar bij elkaar, met kaarsen en gewijde muziek, je leest wat over vriendschap, je leest Johannes 15... komt die Surinaamse jongen met een eigen gedicht over vriendschap. Zo mooi, zo kwetsbaar, zo absoluut anders dan iedereen hem kende... wat er op zo'n moment gebeurt is onbeschrijfelijk. Alles wordt op zo'n moment geraakt: die jongen

zelf, maar ook zijn medeleerlingen. Eigenlijk iedereen. Hij zat daarna veel lekkerder in die groep en dat is zo gebleven."

Symbolen

"Het Woord is woord geworden", grapt Victor, om de eenzijdigheid van onze westerse protestante kerkcultuur te typeren. „Ik denk wel eens dat er in onze kerken, naast al het goede dat we er vinden, wat weinig gelegenheid is voor bezinning. Met De Spil wil ik daarom niet zozeer met theoriën en dogma's bezig zijn, maar ook en vooral met bezinning. Ik wil dat verbale niet uitspelen tegen het spirituele, maar ik denk wel dat onze sterke kant ligt bij de bezinning. Laat anderen dan maar een andere invalshoek kiezen. Neem nou l'Abri. Die manier van studeren, discussiëren en nadenken, dat vind ik prachtig, maar De Spil is anders. Laat ons maar stil zijn, een sobere viering houden, wat symbolen neerzetten – en op die manier God ontmoeten. Eigenlijk, nu ik er zo over nadenk, vullen l'Abri en De Spil elkaar prachtig aan. Allebei interkerkelijk, allebei kleinschalig, allebei Christocentrisch, maar in de werkwijze heel verschillend."

Geen kerkdiensten dus bij De Spil, wel bijbelstudies en vieringen. „Sober en basaal. Ik wil graag bereiken dat jonge en ouderen zich in zo'n viering iets kunnen voorstellen bij het geloof. Er zijn bijna geen plekken meer waar mensen die kans krijgen. Ik prikkel ze door symbolen te gebruiken. Natuurlijk moet je Christelijke symbolen ook Christelijk duiden. Zelfs mystiek moet je duiden, anders wordt het hocuspocus. Maar ik hoop dat we mensen kunnen prikkelen om hun verlangens, die door het Evangelie zijn wakker geroepen, te volgen en daar vervolgens iets mee te doen. Deze verlangens concreet omzetten in levensstijl. Ik draag niet aan wat ze dan zouden moeten doen, want de kern is juist dat er in zo'n viering ruimte is voor de werking van de Heilige Geest, je eigen gedachten, voor eigen verdriet, schuld, troost, verlangen... en ook ruimte om gewoon alles even los te laten, de touwtjes te laten vieren. In een viering moet je niet preken, maar vieren."

Geen onduidelijkheden

Wie de foldertjes en nieuwsbrieven van De Spil leest, kan moeilijk om het woord 'spiritualiteit' heen. Een mode-woord, voor velerlei uitleg vatbaar. Maar niet bij De Spil. Van Heusden heeft veel nagedacht over dat woord en hij gebruikt het met opzet. „Misschien denk je bij dat woord spiritualiteit wel aan iets zweverigs. Maar ik houd niet van genavelstaar en het spelen met je eigen gevoelens en gedachten. Voor mij moet spiritualiteit slagvaardig zijn – een mooi woord in dit verband. Het gaat om je houding in deze wereld. Christus volgen en liefhebben. Dat zet je leven op zijn kop.

Christelijke spiritualiteit is voor mij aan de orde waar de Geest van God onze eigen werkelijkheid, onze eigen geest raakt. Als je daar gehoor aan geeft, is word je een spiritueel mens. Dan stop je met je eigen kleinburgerlijke bestaan als het enige zinvolle in je leven te zien. De navolging van Christus is wezenlijk anders. Die navolging resulteert in een kritische kijk op jezelf en op de manier waarop je naar de wereld kijkt. Maar je leven ligt dan niet meer keurig op een rijtje. Je leert onvrede kennen, verwarring, vragen, onrust. Maar ook verlangen naar heelheid, naar echtheid en rechtvaardigheid. Logisch, want dat zijn de elementen van het Koninkrijk van God. Je leeft intenser. Niet makkelijker, maar wel intenser."

Initiatieven als van Victor van Heusden en zijn vriendenkring rondom De Spil zijn schaars. Terwijl toch niets zo nodig is dan dit, dat we op een veelkleurige wijze – ieder met zijn/haar eigen talent – inspelen op de diepe behoefte van jongeren en ouderen om een Spil te vinden in hun persoonlijk leven en in de samenleving: een Spil waar alles om draait. Deze man, Victor van Heusden, lid van onze kerk, moeten wij niet zonder steun laten. Na het Flevofestival nu hopelijk een nieuwe vrucht van zijn leven! Hartelijk aanbevolen voor uw steun!

Zij die geïnteresseerd zijn om de nieuwsbrief van De Spil te ontvangen kunnen schrijven naar:

Stichting De Spil
Oranjelaan 1
3971 HD Driebergen

Van huis uit

Wilna Smienk van 't Hul

Het kind in de kerk

De laatste jaren ontstaat in onze kerken steeds meer belangstelling voor de kinderen. Zoveel dat je van de weeromstuit volwassenen hoort zuchten dat zij niet meer aan bod komen. Hiermee is de kern van het probleem meteen weergegeven. Volwassenen tegenover kinderen, 'zij' en 'wij'. Toen ik klein was deed men in de kerk net of er geen kinderen waren. De preken duurden ellenlang en als ouder was je blij als je kind zo netjes was om in slaap te vallen. Wij zaten helemaal op de achterste bank want dan hadden de anderen geen 'last' van ons ge-

draai. De dominee was in die kerk in Kampen zo veraf dat ik hem niet herkende als ik hem in het echt tegenkwam. Toch was men in die tijd heilig overtuigd van het 'nut' om kinderen te leren luisteren.

Bij mij zorgde het er alleen maar voor dat ik vanaf mijn vroegste jeugd een afkeer ontwikkelde van twee keer naar de kerk gaan. Als één keer al zwaar was, was het dat helemaal wanneer je er 's middags nog eens aan onderworpen werd.

De eerste keer dat ik het idee had dat ik voor 'mezelf' in de kerk zat was toen ik dominee Stolk een preek hoorde houden die echt op jongeren was gericht. Ik was toen een jaar of 15.

„Hé", dacht ik, „hij bedoelt mij." Dat moment ben ik nooit vergeten. Toen ik opgroeide was ik ervan overtuigd dat je veel moest 'overhebben' voor je geloof. Je moest van een aantal dingen afzien die leuk leken en in de kerk was het nooit leuk maar dat moest blijkbaar ook want dan kon God goed zien wat je allemaal voor Hem over had.

Het kinderkerstfeest was één van de eerste veranderingen die ik me herinner. Zelf was ik er toen al te oud voor. Mijn zusje, die een stuk jonger is dan ik, heeft het wel meegemaakt. Mijn moeder ging er dan met haar naar toe. Ik zuchtte opgelucht, daar hoefde ik tenminste niet heen.

Later, toen ik zelf mede de kinderkerstfeesten organiseerde, stoorde deze houding mij enorm en realiseerde ik me hoe laetdunkend ik zelf vroeger en ook veel volwassenen nu, naar kinderen en kindervieringen kijken.

Ik ken mensen die niet naar de kerk gaan als er speciaal iets voor de jeugd gedaan wordt. Want „daar hebben ze toch niets aan". De hoogmoed!

Helaas is het in de praktijk zo dat we, om de kinderen te bereiken, vormen nodig hebben in onze diensten die de kinderen afzonderen van de hele of gedeeltelijke kerkdienst. Er zijn heel veel ideeën over de voor- en nadelen daarvan.

Zelf heb ik een tijdje geleden een pleidooi gehouden voor de kindernevendienst. Dit pleidooi is gebaseerd op de praktijk van de Gereformeerde eredienst zoals ik die ken.

Nu heb ik een boek gelezen (dat alweer een jaar of vijf oud is maar nog niet aan actualiteit heeft ingeboet) over de mogelijkheden van preken met kinderen in de dienst en dat spreekt mij zeer aan.

Wel werd mij duidelijk dat, wil deze vorm in onze kerken ingang vinden, hetgeen ik vurig hoop, er heel wat zal moeten veranderen aan de vorm en inhoud van de liturgie zoals wij die nu kennen en dat zal veel tijd en gewenning kosten.

Het boek dat ik noemde heet 'Voor het preken de kerk uit' en is geschreven door Wim Jansen. Deze man is zowel onderwijzer als theoloog en heeft veel ervaringen in het pastoraat. Zijn afstu-

deeronderwerp gaat over het preken voor en met kinderen en dat heeft hij uitgewerkt in dit boek.

Het leuke is dat het boek zowel een theoretisch als een praktisch gedeelte bevat zodat je ook kunt lezen hoe hij zijn ideeën uitwerkt. Een must voor iedereen die serieus met kinderen én volwassenen bezig wil zijn binnen de kerkdienst, of dat nu een predikant of een 'leek' is. Want dat is waar het bij hem om draait en waar ik zelf dit stukje mee begon: in de gemeente is het nog teveel 'zij' en 'wij'. Het gaat om de integratie binnen de liturgie van kinderen en volwassenen, zieken en gezonden, bedroefden en vreugdevollen. Hij laat zien dat je zo kunt preken dat het voor de kinderen spannend en interessant is en toch zodanig van inhoud dat het door de volwassenen niet als kinderachtig wordt ervaren. Daarbij is het wel zaak dat de bestaande vormen zoals wij die gewend zijn voor een deel losgelaten moeten worden. De preek staat niet meer op eenzame hoogte binnen de liturgie maar wordt meer een onderdeel van de hele dienst, van de viering in zijn geheel. Wat heerlijk, denk ik als ik het lees. Nergens in de Bijbel staat tenslotte dat wij onze diensten moeten inrichten zoals we dat nu gewend zijn. Het zijn allemaal vormen die in de loop der eeuwen gegroeid zijn en nu aan een nieuw jasje toe zijn. In onze eigen gemeente hebben wij al speciale gezinsdiensten waarin die nieuwe vormen zichtbaar worden. Op die manier kunnen ook de mensen die wat meer moeite met veranderingen hebben er langzaam aan wennen.

Voor de kinderen

In dit zogenaamde notenschrift zit een tekst verborgen. Zo kunnen jullie het antwoord vinden: Je begint bij het bovenste balletje, kijkt welke letter er boven staat en schrijft deze letter op. Dan ga je naar het op één na hoogste balletje en kijkt welke letter daar boven staat en schrijft die achter de eerste letter. Ga zo door tot je alle balletjes hebt gehad. Succes.

1 abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

2 abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

Marginaal?

Dalend ledental

In het jaaroverzicht uit het jaarboek van de Gereformeerde Kerken in Nederland schrijft drs. A. Hekman over de daling van het ledental in deze kerken. Sinds 1980 gaan deze kerken wat het ledental betreft achteruit met een gemiddelde van 9000 per jaar. Tot 1980 bedroeg dit gemiddelde 2000 leden. Sinds 1975 is er een daling van het aantal doopleden van 22,2 procent. Als het om belijdende leden gaat is er sindsdien een daling van 7,65 procent. De getallen spreken voor zichzelf. In tegenstelling tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Ned. Gereformeerde Kerken, die elk een groei in ledental vertoonden, gaan deze kerken steeds verder achteruit.

We dienen daarbij rekening te houden met allerlei factoren die niet rechtstreeks het kerkelijke leven raken. De achteruitgang hangt zonder meer samen met maatschappelijke ontwikkelingen. Maar zij houdt ook verband met de koers die een kerk vaart. In het midden van de jaren zeventig vond de omslag plaats. We menen dat zij mede toe te schrijven is aan een minder duidelijke confessionele opstelling. Ze raakt rechtstreeks de prediking van het evangelie. De kerk trad niet meer op als de krachtige evangelisch-inspirerende bron, van waaruit de krachten van het evangelie in politiek en maatschappij worden geactiveerd. Zij ging in vele opzichten zichzelf stellen op de plaats van politiek en maatschappij. Het verval van culturele en sociale structuren heeft de kerk tevergeefs trachten op te vangen door zichzelf daarvoor te substitueren. Dat is mislukt.

Klim op een hoge berg

De enige reden die aan het bestaan van de kerk in deze wereld grond geeft is de prediking van het evangelie. „Zie hier is uw God.” Waar die boodschap verwatert en het klare evangelie wordt aangelengd met wijsgerige, politieke, sociale, psychologische motieven, daar is de achteruitgang reeds begonnen.

Een slinkend ledental is niet het eerste. Aan het begin staat de ontrouw ten opzichte van het evangelie, de ontrouw aan de zoekende liefde van God ten opzichte van verloren zondaren, de ontrouw aan het kruis. We mogen niet vergeten, dat er ook binnen de Gereformeerde Kerken talloos

velen zijn, die in trouw aan Gods Woord en aan de belijdenis willen leven: leden en gemeenten. Maar ze zijn grotendeels uitgeschakeld en ze tellen niet meer mee. Ze behoren bij een tijd die voorbij is gegaan. Hun pogingen om op een juiste manier binnen de Samen op Weg-beweging contact te zoeken met de confessionelen in de Hervormde Kerk zijn mat en missen de inspiratie. Men moet vrezen dat hun overgang naar de Hervormde Kerk (want dat is het in wezen), de verdwijning inluidt van een voorheen sterk gereformeerd leven.

We schrijven deze dingen met pijn in het hart. Het betreft immers onze eigen zaak. In vele opzichten herkennen wij ook onder ons motieven en bewegingen die niet nader voeren tot het evangelie, maar ervan afleiden. De prediking verschaalt. De kern van de confessie klinkt minder en minder door. Ook onder ons is de verlatenheid begonnen, niet met een dalend ledental, maar hier en daar met een zekere nonchalante houding ten opzichte van Woord en prediking. Kerkverlaten is slechts symptoom. „Zij hebben Mij verlaten.” Dat was het begin en het beginsel.

Dit stuk knipten wij uit 'De Wakker'. Het werd geschreven door de bekende Prof. Dr. W. van 't Spijker. De daling van het ledental in de gereformeerde kerken baart zorg. Blijkbaar wordt ze niet gekeerd door het Samen op Weg-proces. Dat proces nadert nog steeds niet zijn voltooiing. Dat achten velen een betreurenswaardige zaak. Het trieste feit doet zich voor, dat door een hervormde predikant het plan is geopend voorlopig desnoods een vierde kerk eraan toe te voegen als de stagnatie in genoemd proces niet wordt opgeheven. Dat vierde kerkverband zou dan moeten worden gevormd door de bestaande SoW-gemeenten. Op de linkervleugel wordt ook gespeeld met de gedachte van een nieuw kerkgenootschap. De voorzitter van de vrijzinnige Zwijglbond is van mening, dat de vrijzinnigen samen met de remonstranten en de doopsgezinden en andere geloofsgemeenschappen een aparte kerk moeten stichten als tegenwicht tegen „de orthodoxe Verenigde Protestantse Kerk, die eraan komt”. Op weg naar een bepaalde kerkelijke eenheid dreigt de kerkelijke verdeeldheid toe te nemen. Dat betekent dus een averechts effect! Als nu de kerken binnen de kleine oecumene zich door bovengenoemde ontwikkeling maar niet laten ontmoedigen in het serieuze streven naar een federatie. Waar God in dat kader kansen geeft, moeten wij die grijpen. Het kan nog. Maar we moeten er niet vanuit gaan, dat we daarvoor nog veel tijd hebben. Onze geloofshouding moet ook in dat opzicht bepaald worden door de verwachting van Christus' komst op de jongste dag!

Enschede

O. Mooiweer

H. van Winkelhoff, Amstelveen

Kinderen in de kerk

In Amstelveen hebben we niet zoveel kinderen in onze kerk, we zijn immers ook een vrij kleine gemeente. Toch vinden we het belangrijk dat deze kinderen zich ook in de kerk thuis voelen en merken dat zij niet worden overgeslagen temidden van de volwassenen. Op meerdere manieren willen we de kinderen bij de kerk betrekken en vooral bij de kerkdienst. Daarom voorafgaand aan de preek meestal een korte uitleg van de preektekst speciaal voor hen en ook in de preek spreek ik ze zo nu en dan aan. Dat doen veel predikanten en dat is dus niet zo bijzonder. Misschien kunt u echter iets met het volgende: Ik geef de kinderen een papier met daarop een aantal vragen en opdrachten. Die kunnen ze beantwoorden als ze goed luisteren naar de preek en naar de Schriftlezing. Vaak verluchtig ik het nog met een tekening, een plaatje. Zo probeer ik de kinderen bij de preek te betrekken. Tijdens catechisatie neem ik meestal nog zo'n vijf, tien minuten om met ze door te praten over de preek.

Hieronder ziet u een voorbeeld.

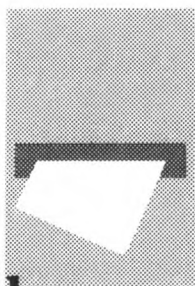
Mozes (20-3-94)

De Here Jezus zegt: Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken. Wie in Mij blijft, gelijk Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen. (Johannes 15:5)

Kun je de volgende vragen beantwoorden?

- 1 Hoe heette de berg waar de Here God Mozes riep?
- 2 Wat voor slechts had Mozes vroeger gedaan toen hij nog jong was?
- 3 Er is iets wat Mozes niet goed kan. Weet je wat?
- 4 Wil Mozes graag doen wat God van hem vraagt?
- 5 Hoe heette de broer van Mozes?
- 6 Weet je hoe het land heet dat het volk Israël van de Here God kreeg?
- 7 Wat voor beroep had Mozes?
- 8 Welk woord hoort niet in het rijtje? Mozes, Aäron, Farao, Jozef
- 9 De letters van dit woord staan door elkaar. Kun jij ze op de goede plaats zetten?
d e s o x u

Weet je ook wat het woord betekent?

Ingezonden

Die aardige Adammen!

Ondanks dat er veel is geschreven over de vrouw in het ambt, mis ik nog steeds een kant van de zaak en die wil ik graag eens aan de man brengen. Hoe het zo gekomen is, dat vrouwen vaak miskend zijn, soms als voetveeg gebruikt, weet ik niet, maar inmiddels al sinds vele jaren, hebben vrouwen duidelijk gemaakt, dat dat niet meer geaccepteerd wordt. Gelijke rechten, het is mannen stevig ingepeperd. Hoe hebben mannen daarop gereageerd? Zijn ze boos geworden? Welnee, daar zijn ze veel te aardig voor. Aardig, ook wel wat vreesachtig om te mishagen, waar zij zo graag behagen. Hebben mannen in het verleden vrouwen ondergeschoven, de man van nu is vuurbang om ook maar de minste indruk te wekken, de baas te willen zijn. Hij werpt zich zelfs op als haar advocaat en verdedigt haar streven naar gelijkheid.

Het is een wat gemakkelijke gedachte, dat de kerkeraadsleden die zich op de Landelijke Vergadering buigen over het vraagstuk 'vrouwen in het ambt' ook behoren bij de goedmoedige, bevreesde kunne. Kun je uitgerekend, van mannenbroeders in zo'n goedmoedstoestand, vragen dat zij zullen uitspreken dat niet vrouwen, maar zij tot de ambten geroepen zijn. Zo'n 'discriminerend' oordeel, teveel gevraagd!

Ze verdienen een steuntje!

En dat zou er best eens kunnen zijn! Bij de Schrift en bij ons vrouwen!

– Het is niet eenvoudig om de Bijbel te lezen zonder 'inkleuring'. Enerzijds kun je opvattingen van voorgeslachten niet vergeten, anderzijds lijkt het er wel eens op, of heden ten dage gelezen wordt met bijgedachten, in dit geval zo iets als: „ik zou niet weten waarom de vrouw niet in het ambt zou mogen” en „wanneer mag het nou?” Maar hoe dan ook, vast staat, dat de gedragsregels ons in de Bijbel opgelegd niet gemakkelijk zijn uit te voeren. Kinderen zijn vanaf hun prille bestaantje nou net niet gehoorzaam; de andere wang bieden..., de meerderheid niet volgen in het kwade, de smalle weg kiezen, noem maar op, van nature doe je het niet. Het zijn opgaven, die radicale omkering eisen en waar je dagelijks Hulp bij nodig hebt.

Vreemd eigenlijk, dat de instelling, dat de man in het huwelijk hoofd zal zijn, nou net niet is opgevat als een opgave, maar integendeel als een benijdenswaardig voorrecht, de luie stoel. Zou het niet veel meer in de lijn van de Schrift zijn, te beseffen, dat ook dat een karwei is dat niet van nature wordt geklaard? Radicale omkering van node en hulptroepen onmisbaar? Zou vervolgens niet hetzelfde kunnen gelden voor de roeping tot het ambt, dat glorievolle voorgestoelte? In de diverse verslagen lees ik, dat algemeen nog wel wordt gezien, dat de geestelijke leiding van de gemeente van Godswege, aan mannen wordt opgedragen.

Ons verstandje kan zich ondertussen wel stilletjes afvragen waarom juist mannen aangewezen zijn, want je hoeft geen helderziende te zijn om te weten, dat vrouwen niet minder gaven hebben gekregen, minder bekwaam zouden zijn. Een gevoel van verontwaardiging kan over je komen, als je een man goedgunstig hoort beweren, dat hij nu voor de vrouw in het ambt is, omdat hij ziet hoe goed ze het doet (in kerken waar het ambt voor vrouwen open staat). Nota bene... alsof dat het punt is... Ons verstandje kan zich verder afvragen, nog stiller dan stilletjes of wie weet, het aanwijzen van mannen te maken kan hebben met radicale omkering van de menselijke natuur, die omkering die nodig is voor alle christelijke gedragsregels. Een antwoord vind je niet gemakkelijk, het doet er ook niet toe of we alles begrijpen, als we maar gehoorzamen! Geestelijke leiding in gezin en gemeente, opdracht aan mannen! En vrouwen dan?

Bij de taken voor mannen wordt er in de Schrift volop melding gemaakt van vrouwen die werken verrichten, biddend, profeterend, diaconaal. Evenwel als de bereidheid daartoe gevonden kan worden, zullen vrouwen mogen zien, dat het vooral haar opdracht is mannen te stimuleren hun specifieke functies niet gemakshalve uit handen te geven, maar getrouw te blijven bezetten. Wat een moeilijke opgave, heb je een goed koppie, dat best 'hoofd' zou kunnen zijn, mag je het maar zo ondergeschikt inzetten. Je bent geen doetje en prima in staat touwtjes in handen te houden, dien je slechts als stimulans. Dienen!

Omdat het van Boven zo verordeneerd is en niet door heerszuchtige mannen bedacht, kunnen vrouwen hen nog niets verwijten ook. Als we in een wat mokkende bui ons achtergesteld voelen, zullen we onze onvrede DAAR (wijsvinger recht omhoog) moeten brengen. Er zit niet anders op! Heel veel vrouwen in vroeger jaren hebben de taak, die ze van de Here voelden opgelegd op bewonderenswaardige wijze weten uit te voeren; veel vrouwen zijn ook nu nog hartelijk

bereid dat te doen en het kan dan ook pijnlijk aankomen, als je soms hoort zeggen, dat „er al zo lang geduld is betracht” met degenen die menen, dat de kerkelijke ambten vervuld moeten blijven worden door mannen. Ook het diakenambt, omdat de diaken van lieverlee nauwelijks armenzorger is, maar een mederegeerder.

Tot slot mijn bekentenis, de lezer had het al door, dat ik meen, me te moeten scharen achter die opvattingen van de kerk van alle eeuwen tot bijna nu. En zo ben ik er een levend voorbeeld van, dat de bijbelse gedragsregels niet voor het gemak gegeven zijn. Echter, dat staat vast, tot ons welzijn!

Bep Moleveld, Voorburg

Ontvangen

Het ene geloof;

Een oecumenische uitleg van de geloofsbelijdenis van Nicea (381).
155 blz., f 24,90 ISBN 9061843774
Uitg. De Horstink, Zoetermeer

Jan Nauta, Handvat ter bespreking van 'Het ene geloof'.

In de serie 'Toerusting', nr. 38.
36 blz., f 5, Uitg. 'Toerusting', Postbus 29,
2700 AA Zoetermeer

Ds. Jan Meynen, Jakobs zonen;

Acht overdenkingen over Genesis 49.
72 blz., f 14,95 ISBN 9029713224
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Eric Hayden, Hij won hen voor Christus;

Bekeringen onder de bediening van Spurgeon.
95 blz., f 19,90 ISBN 9061403987
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

Hans van Leeuwen, O Heer tot Wie wij zingend bidden;

liedteksten
28 blz., f 7,50 ISBN 9080149330
Uitg. C. van Baardewijk, Apeldoorn (055-418607)
Te bestellen door overmaking van f 9,60 (inkl. port) op rek. 692060316 tnv C. van Baardewijk, Apeldoorn ovv Van Leeuwen

Jasperina Dijkstra, Hij laat me niet vallen;

gedichten
30 blz., f 7,50 ISBN 9080149349
Uitg. C. van Baardewijk, Apeldoorn (055-418607)
Te bestellen door overmaking van f 9,60 (inkl. port) op rek. 692060316 tnv C. van Baardewijk, Apeldoorn ovv Dijkstra

Auke Jelsma, Vluchtgang.

Thriller
214 blz., f 29,90 ISBN 9024264731
Uitg. Kok, Kampen

Wim Jansen, Popmuziek en geloof;

pleidooi en handreiking voor het werken met popmuziek in vieringen en geloofsoverdracht.
120 blz., f 19,90 ISBN 9024223598
Uitg. Nederlands Hervormde Kerk, Landelijke Hervormde Jeugdraad/Kok.

Alister McGrath, Bruggen bouwen;

Over het effectief doorgeven van het christelijk geloof.
318 blz., f 44,90 ISBN 9029712392
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Ds. H. van der Schaaf e.a. (red.),**Jaarboek van de Chr. Geref. Kerken in Nederland 1995.**

308 blz., f 16,60 ISBN 9060648579
Uitg. D.J. van Brummen/Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

Dr. J. van Genderen en ds. J.H. Velema (red.), Vorming en verdieping.

153 blz., f 24,- ISBN 9060648757
Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

Driebergen, maart 1995

Een groot deel van de namen van artiesten en programmamedewerkers voor het 18e Flevo Totaal Festival, van Youth for Christ Nederland, staan op dit moment vast. Van 17 tot en met 20 augustus vindt het festival dit jaar voor het eerst plaats op de nieuwe locatie, voormalig vliegveld Welschap bij Eindhoven.

De namen van artiesten en internationaal bekende sprekers uit binnen- en buitenland geven nu al aan dat het 18e festival een gevarieerd en verrassend programma in petto heeft. Onder de thema-titel 'Journey to the Heart' zullen de volgende artiesten acte de présence geven op het grote openlucht-hoofdpodium en tal van kleinere podia: Jessy Dixon & Chicago Community Choir (USA), No Buts (NL), PFR (USA), Schulze (BRD), Imagine This (USA), World Wide Message Tribe (GB), Margaret Becker (USA), Decision D (NL), Eric Champion (USA), Laila Dahl (S), Randy Stonehill (USA), Seraph (NL), 65dBA (GB), Wonderland (GB), Blessed Rain (GB), Jeff Larson (USA), Bride (USA), Heavenbound (BRD), Charlie Peacock (USA), The Prayer Chain (USA), Electric Revival (GB), Scott Blackwell (USA), The Prodigal Sons (USA) en Chris Lizotte & the Soul Motion (USA). De komende maanden zullen hier nog zo'n 10 à 15 namen bijkomen.

Sprekers zijn onder anderen: Gerry Gallimore (directeur Youth for Christ International), ds. Ruud Ganzevoort (Ned. Ger. predikant), ds. P. Suurmond (emeritus predikant), dr. H.C. Moolenburgh (huisarts en schrijver van boeken over engelen), Lowell Sheppard (directeur YfC-Britain) en Mike Yaconelli.

Kaderopleiding Gezondheidszorg in Ede

De door het Ministerie van Onderwijs erkende en gesubsidieerde Kaderopleiding Gezondheidszorg zal ook in 1995 weer van start gaan bij Hogeschool De Vijverberg-Felua te Ede. Veel verpleegkundigen en andere werkers in de gezondheidszorg bereiden zich via deze tweejarige beroepsgerichte training voor op leidinggevende functies in instellingen voor gezondheidszorg, ouderenzorg e.d. Het specifieke van deze – in omvang kleine – opleiding aan de Edese hogeschool is dat er naar verhouding veel tijd beschikbaar is voor de individuele begeleiding van de cursist (supervisie). Christelijke aspecten van ethiek en organisatie in de gezondheidszorg worden er o.a. belicht vanuit de nieuwe moduul 'Moral Management'. Deze opleiding in deeltijd (op donderdag en vrijdag, eenmaal per twee weken) wordt gegeven over een periode van twee jaar.

Bij voldoende aanmelding start de nieuwe cursus in september a.s. Er is een informatiebrochure beschikbaar welke aangevraagd kan worden bij de

hogeschool, Postbus 80, 6710 BB Ede (tel. 08380-39750).

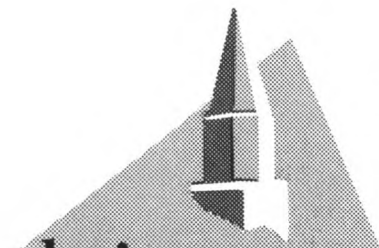
Op kamers in Leeuwarden?

Ben je van plan het komende studiejaar in Leeuwarden te gaan studeren en ben je op zoek naar een kamer, dan is dit artikel bestemd voor jou! De Christelijk Gereformeerde Kerk in Leeuwarden heeft namelijk het plan opgevat om woonruimte te gaan verzorgen voor eerstejaars studenten. Daarnaast zal er eveneens plaats zijn voor enkele oudere-jaars studenten. Het is de bedoeling dat de woonruimte ter beschikking zal worden gesteld via de verhuur van kamers (tegen een redelijke prijs) voor de periode van één jaar.

Van de studenten die gebruik willen maken van de aangeboden woonruimte, wordt verwacht dat ze zich kunnen vinden in de opvattingen zoals die door de Christelijk Gereformeerde Kerk in Leeuwarden worden uitgedragen.

Om een inventarisatie te kunnen maken in hoeverre bovengenoemd voorzien in de praktijk tot uitvoering zal kunnen worden gebracht, vragen wij je om voor 30 mei aanstaande te reageren indien je in aanmerking wilt komen voor de toewijzing van een kamer. Je kunt hiertoe contact opnemen met Jan Rienk en Jannie Janssens, telefoonnummer 058-886913. Je aanmelding als gegadigde voor een van de kamers, is overigens geheel vrijblijvend en verplicht je nog tot niets. Zodra we de binnengekomen reacties hebben geïnventariseerd en een overzicht hebben van de haalbaarheid van ons plan, zullen we contact met je opnemen om je op de hoogte te stellen van de verdere gang van zaken.

Simon Schuitema

Kerknieuws

NGJ-Landdag 1995

Op donderdag 25 mei (Hemelvaartsdag) wordt te Zwolle (Zuiderkerk, Van Karnebeekstraat, vlakbij NS-station) de jaarlijkse NGJ-landdag gehouden. Aanvang hoofdpagina: 11.30 uur; kerkdienst: 10.00 uur. Thema: The smell of being young. Gast sprekers: dr. Kees Vuijk, dra. Yvonne van de Sijs, ds. Serge Pirot en mr. Ernst Hirsch Ballin. Entree: f 10,-.

Onder andere(n)

18e Flevo Totaal Festival in Eindhoven

Flevo maakt artiesten en programma voor 1995 bekend

De schipper, naast God,

LEEN DUBBELDAM

van de zeilende zee-sloop: 'Vaya con Dias', is Thuisgevaren!

Jarenlang was in de zomer de haven van Burgsluis zijn basis. Samen met zijn vrouw Geert en dochter Jopie en zoon Lennie zwierven zij over de Zeeuwse zandplaten en over de watervlakten.

Zo leerde hij ook vele jongeren het zeilen op het grote water en het zeemanschap en de discipline aan boord.

De kuip van 't schip was het domein van vrouwe Geert, voorzien van versgebakken vis, helder Heineken, de favoriete dichter Gerrit Achterberg, een gulle lach en een stevig gesprek, want Leen had behagen de HEERE te dienen, sprak daarover vrijmoedig en vroeg zijn matrozen hem daarin te volgen. Aan boord en thuis.

In tranen maar zeker wetend, in Hoop, hebben we deze broeder, deze zeeman, deze visser, deze vriend, begraven, in de nabijheid van zijn zoon Hennie, op 3 mei 1995 te Neder-Hardinxveld.

„Gij was en zijt, o HEERE, zijn schuilplaats en zijn haven.”

Psalms 32

Zijn vrienden

Lucas 20:38

Met droefheid geven wij als kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Alphen aan den Rijn kennis van het overlijden van onze broeder

PIETER SMIT

Kolonel b.d. bij de Koninklijke Luchtmacht
Praeses van de kerkeraad in de periode 1980-1984
in de leeftijd van 67 jaar.

Hij laat een lege plaats in ons midden achter.
Wij wensen zijn moeder, zusters, broers en verdere familie Gods kracht toe bij het verwerken van dit verlies.

J.M. DRESCHLER, praeses
Mw. J. BOER, scriba

Stichting De Spil

uitgifte van obligaties

Voor de financiering van ons pand in Bleskensgraaf geven wij obligaties uit van f 5000,00. Rente tussen 0-4% (naar keuze).

Geïnteresseerden kunnen informeren naar de mogelijkheden en voorwaarden:

Staartmolen 9, 4133 GA Vianen, 03473-20845

De Spil is een interkerkelijke stichting die groepsgewijs en individueel retraites biedt aan jongeren en ouderen. De Spil is een plaats van gebed, bezinning en bezieling.

Comité van aanbeveling, o.a.:

drs. W.G. Rietkerk –
directeur l'Abri-Europa

Otto de Bruyne –

Afrikaans Evangelische Alliantie

Ds. P. Boomsma –

voorzitter synode gereformeerde kerken

U kunt ook informatiemateriaal aanvragen:

Oranjelaan 1, 3971 HD Driebergen

KADEROPLEIDING gezondheidszorg

Voor (a.s.) leidinggevend in de gezondheidszorg

- * praktijkgericht (voor teams en afdelingen)
- * aandacht voor persoonlijk functioneren
- * christelijke identiteit

Erkende 2-jarige deeltijdse HBO-opleiding.
Start september 1995.

Vraag de informatiebrochure!

Postbus 80, 6710 BB Ede. Tel. 08380-39750

**Christelijke Hogeschool
De Vijverberg-Felua**

Aank. stud. geneesk.
(VU) zoekt per 1-8-95

**KAMER
in A'dam e.o.**

tel.: 02230-42296

Open Doers brengt nieuwe Chinese kinderbijbel uit

(van onze red. kerkelijk leven) geloof niet uitgedragen mag worden, is deze uitgave uniek.
ERMELO - Open doors heeft een nieuwe kinderbijbel voor en door Chinezen uitgebracht.

Aan dit project heeft Open Doors lang gewerkt. Volgens de organisatie in het vereenvoudigd schrift de eerste en enige kinderbijbel in modern Mandarijn en in het vereenvoudigd schrift.

**Turkije houdt transport
van Open Doers tegen**

OPEN DOORS AL 40 JAAR OP DE BRES VOOR DE LIJDENDE

Daar waar christenen lijden om hun geloof probeert Open Doors hen te steunen met bijbels, lektuur en persoonlijke bemoediging. Het gratis maandblad informeert u over actuele zaken en reikt gebedspunten aan, zodat u ook op de bres kunt staan.

BON VUL DE BON IN:

Naam: dhr. / mw.

Adres:

PC/Plaats:

OPEN DOORS

BON OPSTUREN NAAR: OPEN DOORS, ANTW.NR. 2047, 3850 AA ERMELO

OPEN DOORS VOOR U:

SPREEKBEURTEN

GRATIS
MAANDBLAD

KINDERMATERIAAL

UITLEENSERVICE

**COMITÉ VAN
AANBEVELING O.A.:**
DRS P.J. VAN KAMPEN
DRS N.C. VAN VELZEN
DHR. H. BINNENDIJK
DHR. E. VAN MIDDELKOOP